

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

**СПЕЦИФІКА АНГЛОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
ДИСКУРСУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ**

Виконав: студент (-ка) групи ГФз-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Леус Вікторія Олександрівна

Керівник к.ф.н., доц. А. Б. Підгорна

Рецензент к.ф.н., доц. Г. А. Лещенко

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« _____ » _____ 2020 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Леус Вікторії Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Специфіка англomовного економічного дискурсу та особливості його відтворення при перекладі

керівник проекту (роботи) Підгорна Анна Борисівна, к.ф.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «6» листопада 2020 року
№ 317

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 18 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Д. Арутюнової, О. С. Кубрякової, К. Томашевської, К. А. Лут, Т. Ройса, Б. Рінгеля, Д. Тапскотта та ін.; а також текст оригіналу і перекладу роботи Стівена Левітта та Стівена Дабнера «Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): сучасний англomовний економічний дискурс: проблемні аспекти; структурні та мовні характеристики науково-популярних текстів економічного дискурсу; особливості відтворення англomовного економічного дискурсу при перекладі.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____
_____
_____

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		
II	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		
III	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		
IV	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1-3 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2020	виконано
7.	Підготовка розділу 3	листопад 2020	виконано
8.	Підготовка розділу 4	грудень 2020	виконано
9.	Написання вступу та загальних висновків роботи	грудень 2020	виконано
10.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
11.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
12.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
13.	Захист дипломної роботи		

Студента

_____
(підпис)   Леус В.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

_____
(підпис)   Підгорна А. Б.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 99 с., 1 додаток, 107 джерел.

Об'єкт дослідження – англомовний економічний дискурс науково-популярної спрямованості з широким спектром його функцій та характеристик.

Мета роботи – визначення структурних та мовних характеристик економічного дискурсу, а також специфіки його відтворення у тексті перекладу.

Методи дослідження – метод суцільної вибірки, компонентний і контекстуальний аналізи, дискурс-аналіз, порівняльний, трансформаційний та описовий методи.

В першому розділі магістерської роботи визначено поняття «дискурс» взагалі, та «економічний дискурс» зокрема, досліджено жанрові різновиди економічного дискурсу, окреслено методологія дослідження. Другий розділ містить аналіз структурних компонентів науково-популярних текстів з акцентом на стилістичні характеристики роботи С. Левітта і С. Дабнера «Фрікономіка». У третьому розділі висвітлено особливості відтворення англомовного економічного дискурсу у перекладі. У четвертому розділі викладено основні заходи з охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях. У висновках узагальнено результати дослідження.

АНГЛОМОВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС, СТРУКТУРНІ ТА
МОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ СТИЛЬ,
ТЕРМІН, ОБРАЗОТВОРЧІ ЛЕКСЕМИ, НАУКОВИЙ ПЕРЕКЛАД,
ЕКВІВАЛЕНТ

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
Перелік умовних скорочень і символів	
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ АНГЛОМОВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	10
1.1. Поняття «дискурс»	10
1.2. Специфіка економічного дискурсу	14
1.3. Жанрові різновиди економічного дискурсу.....	18
1.4. Методологія дослідження дискурсу.....	22
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ ТА МОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ	26
2.1. Структурні компоненти науково-популярних текстів	26
2.2. Стилiстичні характеристики роботи С. Левітта і С. Дабнера «Фрікономіка»	30
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ.....	41
3.1. Науковий переклад як методологічна проблема.....	41
3.2. Особливості перекладу економічних термінів.....	46
3.3. Специфіка відтворення образної лексики мовою перекладу.....	57
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	64

4.1. Аналіз потенційних небезпек.....	64
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	66
4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	69
4.4. Заходи з пожежної безпеки	75
4.5. Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях...	77
ВИСНОВКИ.....	80
SUMMARY.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	96
Додаток А. Тези за темою роботи.....	96

ВСТУП

На початку 90-х років ХХ століття у зв'язку з проголошенням незалежності України відбувається різка зміна економічної моделі розвитку держави, збільшується необхідність в економічній грамотності як фахівців різних сфер суспільства (економістів, дипломатів, юристів, фінансистів, журналістів та ін.), так і широкого кола громадян. Разом із цим виникає потреба визначення в лінгвістиці поняття «економічний дискурс», його жанрової розгалуженості та функціонально-стилістичних, лінгвопрагматичних і соціолінгвістичних характеристик.

Особливості економічного дискурсу відображені в наукових розвідках вітчизняних та зарубіжних науковців, аналіз яких здійснюються на матеріалі різних мов у таких аспектах: особливості економічного дискурсу (К. Томашевська) [Томашевская 1998], типологічні характеристики економічних текстів [Акулова 2008], репрезентація концептуальної інформації в англomовному економічному дискурсі [Антонова 2012], засоби виразності в англomовному економічному дискурсі [Лут 2014], аргументативні стратегії в німецькому економічному дискурсі [Маленький 2018], а також роботи Т. Ройса [Royce 1999], Б. Рінгеля [Ringel 2011], Д. Тапскотта [Tapscott 2015], «Економіка як дискурс» [Economics as Discourse] та ін.

Незважаючи на постійний інтерес науковців до зазначеного феномену, наразі бракує системних досліджень сучасного англomовного економічного дискурсу, що поєднують лінгвостилістичні та комунікативно-прагматичний аспекти, нерозв'язаними залишаються питання комунікативно-прагматичних, лексико-семантичних, синтаксичних параметрів співвідношення лінгвального та паралінгвального компонентів, які характеризують англomовний економічний дискурс у взаємозв'язку та системі.

Отже, актуальність магістерської роботи зумовлена зростанням ролі економічного дискурсу в сучасній англomовній лінгвокультурній спільноті та

необхідністю комплексного аналізу функціонально-прагматичних характеристик сучасного англомовного економічного дискурсу. Крім того, особливості відтворення в англійсько-українському перекладі термінологічної та емоційно-оцінної лексики, як одного із засобів реалізації економічного дискурсу, не знайшли достатньо повного висвітлення в сучасних дослідженнях.

Зв'язок роботи з науковими темами. Магістерську роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знань». Тема роботи затверджена наказом ректора № 317 від 06.11.2020 р.

Метою роботи є визначити структурні та мовні характеристики економічного дискурсу, а також специфіку його відтворення у тексті перекладу.

Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- зібрати та систематизувати наукову інформацію щодо понять дискурс та економічний дискурс;
- дати уявлення про жанрові різновиди економічного дискурсу;
- описати структурні та мовні характеристики науково-популярного тексту економічного дискурсу;
- проаналізувати способи його відтворення мовою перекладу.

Об'єктом дослідження є англомовний економічний дискурс науково-популярної спрямованості з широким спектром його функцій та характеристик.

Предметом дослідження є особливості англомовного науково-популярного економічного дискурсу та їх відтворення у мові перекладу.

Матеріалом дослідження слугували текст оригіналу і перекладу роботи Стівена Левітта та Стівена Дабнера «Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі» [Levitt, Dubner 2006; Левітт, Дабнер 2018].

Методи дослідження: *метод суцільної вибірки* – для виокремлення термінологічних одиниць з метою формування матеріалу для дослідження, *компонентний і контекстуальний аналізи* – для аналізу полісемантичних лексем та виявлення спільних смислових ознак, *дискурс-аналіз* – для критичного аналізу економічного дискурсу, *порівняльний* – для виявлення схожості та відмінності між явищами, що вивчаються, *трансформаційний, контекстуальний та описовий методи* – для виявлення перекладацьких співвідносних структур і одиниць у процесі перекладу з англійської мови на українську.

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що зібраний фактичний матеріал та висновки дослідження можуть бути використані у подальших розробках з теоретичних і практичних питань, присвячених економічному дискурсу, і зокрема – аспектам адекватного перекладу економічних текстів українською мовою.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані при підготовці лекційних курсів з теорії, історії, практики перекладу, в науково-дослідній роботі студентів. Отримані результати можуть також знайти застосування в можливості використання розробленої методики дискурс-аналізу для текстів іншої тематичної спрямованості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було представлено у доповіді на Щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2020» (13–17 квітня 2020 р., м. Запоріжжя) та відображено у збірці матеріалів зазначеної конференції [Підгорна, Леус 2020].

Логіка дослідження зумовила таку **структуру** магістерської роботи: вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який налічує 107 позицій. Загальний обсяг магістерської роботи становить 99 сторінок.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ АНГЛОМОВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

1.1. Поняття «дискурс»

На сучасному етапі розвитку лінгвістики набув поширення термін «дискурс». Його вживають разом із такими термінами, як «мовлення» (занурене в життя), «текст», «функціональний стиль». Проте поняття «дискурс» є складним для визначення.

Термін «дискурс» ввів у 1952 р. американський лінгвіст З. Харрісом, під яким він розумів «послідовність речень, написаних однією (або більше) людиною в певній ситуації, пов'язаних контекстом або ситуацією» [Harris 1952]. Його метою було виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення.

В 70-х роках ХХ століття з'являється ряд праць, зокрема роботи Мішеля Фуко «Археологія знання» (1969) та «Порядок дискурсу» (1971), в яких остаточно розмежовуються поняття «дискурс» і «текст», що раніше вважалися синонімічними. Так, дискурс почали трактувати як «текст разом з ситуацією», а текст відповідно – як «дискурс без ситуації» [Конспект лекцій 2017, с. 31]. У подальших розвідках в терміні «дискурс» виокремлювали процесуальність мовленнєвої дії, в той час, як текст є лише результатом або частиною цього процесу. Так, Еміль Бенвенист ототожнює дискурс з мовленням чи промовою, що є невіддільною від мовця, а Т. А. ван Дейк розглядає дискурс як комунікативну подію в певному часовому, просторовому та інших контекстах [Бенвенист 1974; Dijk 1981].

В сучасних лінгвістичних студіях існує кілька базових напрямків дослідження цього поняття. По-перше, дискурс детермінують через текст, або текст – через дискурс (В. В. Красних, В. А. Звегінцев, В. А. Кох, Б. А. Зільберт, В. Д. Шинкарук, R. Hodge, G. Kress). Дослідниця

В. В. Красних розуміє текст як «елементарну (базову, мінімальну та основну) одиницю дискурсу – явище не тільки лінгвістичне, але й екстралінгвістичне» [Красных 2003, с. 53]. Т. ван Дейк підкреслює, що «дискурс реалізується не лише у тексті. Він поєднує і комунікативну дію, і соціальний контекст, що характеризує учасників комунікації разом із процесами виробництва, і сприйняття повідомлення» [Dijk 1981]. По-друге, дискурс визначають як когнітивний процес, що регулює мовленнєву поведінку індивідів (О. С. Кубрякова). По-третє, це поняття вивчають як складну комунікативну єдність (Н. Д. Арутюнова, Т. А. ван Дейк); або як злиття соціальної та лінгвістичної структур, яка створюється промовцем і реципієнтом у прагматичних ситуаціях (Г. Г. Почепцов) [Конспект лекцій 2017, с. 33].

Ще одним напрямком дослідження дискурсу є його трактування як інтегрального концепту, який поєднує процес та результат, екстралінгвальні і лінгвальні аспекти та має риси діалогічності (Л. Р. Безугла, А. П. Мартинюк, І. С. Шевченко). Показовим тут є визначення українських вчених І. С. Шевченко та О. І. Морозової, які підкреслюють, що дискурс є синергетичною системою, «інтегральним феноменом, мисленнєво-комунікативною діяльністю, яка є сукупністю процесу й результату і включає як позалінгвальний, так і власне лінгвальний аспект» [Шевченко 2005, с. 105–106]

В іноземних лінгвістичних студіях дискурс розглядається як міжособистісна діяльність (G. Brunner, G. Graefen, G. Leech), як одиниця вищого за речення рівня (Б. Палек), як ритуалізована бесіда та спосіб мислення (В. Hatin, I. Mason) тощо [Конспект лекцій 2017].

Незважаючи на тривалість дослідження поняття та розповсюджене вживання зазначеного терміну у філологічних студіях, науковці ще не прийшли до згоди щодо усталеного визначення. За словами О. С. Кубрякової, «широке розповсюдження самого терміну «дискурс» зовсім не означає, що за ним вже закріплений зміст, який можна було б уважати загальноновживаним» [Кубрякова 2005, с. 23]. Етимологічно термін походить від латинського

discursus – «розмова, бесіда», цим поняттям у древньому Римі позначали діалоги поважних осіб.

Французький культуролог М. Фуко вбачає в дискурсі «диференційовану практику, а сферою його застосування – історичний аналіз, тобто аналіз систем та сфер життя суспільства з точки зору переважання певних дискурсів, підпорядкування різних дискурсів один одному» [цит. за: Горелов 2000]. Загалом М. Фуко переходить від питання про те, що таке суб'єкт, до питання про те, як суб'єкти створюються в конкретному соціально-історичному суспільстві.

О. Кубрякова й О. Александрова зазначають: «Під дискурсом потрібно мати на увазі процес створення тексту і його сприйняття» [Кубрякова 2008, с. 5]. Тобто науковці мають на увазі, що текст є кінцевим результатом процесу мовної діяльності.

Цікаву дефініцію дискурсу пропонує науковець Ф. Бацевич: «дискурс – це інтерактивне явище, комунікативна дія, яка відтворюється у певній послідовності повідомлень; цей потік мовлення по різному проявляється: усно, писемно, друковано тощо; він відбувається у межах декількох комунікативних каналів, регулюється тактиками і стратегіями учасників комунікації і являє собою складну синергію когнітивних, мовних і позамовних чинників, які визначаються конкретною ситуацією, обумовленою контекстом» [Бацевич 2007, с. 42–43].

Зазвичай, дослідники ототожнюють цей термін з іншими лінгвістичними поняттями, а саме мовою та мовленням, діалогом та текстом, тощо. О. Селіванова намагається об'єднати існуючі трактування в чотири типи дискурсу, що схематично можна відбити в такий спосіб: «дискурс = текст; дискурс = текст + ситуація; дискурс = (усне) мовлення; дискурс = тип дискурсивної практики» [Селіванова 2002, с. 36]. Дещо спільною є думка Н. Д. Арутюнової, яка визначає дискурс як «поєднання екстралінгвальних, тобто прагматичних, соціокультурних, психологічних з іншими факторами; текст, розглянутий через подієвий аспект» [Арутюнова 1990, с. 136–137].

Спрощену дефініцію дає Н. М. Миронова, на думку якої дискурс – це «текст, що актуалізується в певних умовах» [Миронова 1997, с. 12].

В словнику термінів А. П. Мартинюк надано таке визначення – «ситуативно обумовлена інтерсуб'єктивна мовленнєво-розумова діяльність, спрямована на взаємну орієнтацію у життєвому просторі на основі надання мовній формі семіотичної значущості» [Мартинюк 2011, с. 11]. Це визначення підкреслює взаємозв'язок між суб'єктом, мовою і мовною ситуацією.

У своїй роботі ми будемо послуговуватися визначенням М. О. Кузнецової, яка зазначає, що дискурс слід розглядати як комунікативну подію, що реалізується на рівні тексту, і включає такі чинники:

- ментальні, психологічні, соціокультурні та етноспецифічні ознаки учасників комунікації;
- спрямованість повідомлення на певного адресата і його ментальний рівень,
- широкий контекст, у якому відбувається спілкування [Конспект лекцій 2017, с. 33–34].

Становлення поняття «дискурс» постає як процес, за якого соціальна реальність будується через символічну систему. Конструювання соціального світу відбувається через процеси виробництва та споживання тексту – дискурсивну практику.

Серед характеристик дискурсу українська дослідниця О. І. Герус виділяє такі [Герус 2018, с.103]:

1. Дискурси та соціум є діалектично взаємопов'язаними. З одного боку, суспільство конструює дискурс. Проте, з іншого – на суспільство та його складові (культура та цінності) впливають дискурси та формуються ними. Тобто, дискурси відтворюють ціннісну картину суспільства, і водночас під впливом дискурсів формуються індивідуальні диспозиції, зразки діяльності, які відтворюють індивіди через соціальні практики [Герус 2018, с.103].

2. Елементи дискурсу (текст, зображення) можуть носити ідеологічний характер, для визначення якого необхідно проаналізувати тексти та дослідити їх інтерпретацію, сприйняття та соціальний вплив [Герус 2018, с. 104].

3. Дискурси є історично визначеними. Вони повинні розглядатися у тісному взаємозв'язку із тим контекстом (зовнішнім середовищем), в якому вони формуються та функціонують [Герус 2018, с.104] .

За словами В. Кулик, кожному дискурсу притаманний набір рис фізичної та соціальної ситуації, які є доречними для творення та тлумачення відповідного тексту і які відбиваються на структури самого тексту. «Це так званий контекст дискурсивної події, до якого можна віднести фізичних носіїв дискурсу, способи існування чи передачі текстів, музики та зображення, особливості інтонацій, жестів тощо» [Кулик 2010, с. 24].

Отже, наразі існує два підходи до розуміння дискурсу: в широкому розумінні це комунікативна подія, що відбувається між комунікантами у певному часовому та просторовому контекстах у процесі усного чи писемного, вербального чи невербального спілкування; згідно з вузьким розумінням, це тільки вербальна реалізація комунікації (писемна чи мовленнєва).

1.2. Специфіка економічного дискурсу

Якщо ми розглядаємо дискурс як синтез складного комунікативного явища з екстралінгвістичними чинниками, то зрозуміло, що можна говорити про різні типи дискурсу. Під типом розуміємо «ряд текстів з єдиною комунікативною метою, об'єднаних прагматичною установкою та спільним лінгвостилістичними рисами, що реалізуються в типових мовленнєвих ситуаціях» [Карпчук 2006, с. 11].

Можемо говорити про різноманіття інституційних дискурсів. Одним з представників є економічний дискурс, який реалізується у сфері економіки, що виступає як одна з найважливіших факторів формування і розвитку суспільства. Тому цей різновид дискурсу, безперечно, заслуговує на увагу дослідників у галузі лінгвістики.

Для розуміння економічного дискурсу спочатку розглянемо, як науковці трактують термін «економіка». Він походить від грецького слова «oikonomia», що перекладається як «управління господарством» [OEtD]. Це «це, по-перше, сукупність відносин, пов'язаних з виробництвом і всієї господарською діяльністю людей, по-друге, це господарство окремого регіону, країни, групи країн, всього світу, по-третє, це будь-яка діяльність людей, пов'язана із забезпеченням матеріальних умов життя, якими управляють різні типи економічних законів» [Економічна енциклопедія 2001, с. 380].

Дефініційний аналіз імені цього терміну виявляє його полісемантичний характер. «The American Heritage Dictionary of the English Language» [AHDEL 2011] надає таке значення терміну «economy»: 1) thrifty management; frugality in the expenditure or consumption of money, materials, etc. (ощадливе управління; ощадливість у використанні або споживанні грошей, матеріалів тощо); 2) an act or means of thrifty saving; a saving (дія або засіб ощадливої економії); 3) the management of the resources of a community, country, etc., especially with a view to its productivity (управління ресурсами спільноти, країни тощо, особливо з урахуванням їхньої продуктивності); 4) the prosperity or earnings of a place (успішність або заробіток, прибуток, виторг). «The Collins English Dictionary» пропонує десять визначень, серед них: «the complex of human activities concerned with the production, distribution, and consumption of goods and services (сукупність видів діяльності людей, спрямованих на виробництво, розподіл і споживання товарів і послуг)...» [CED 2007].

Базуючись на поданих словникових дефініціях, можемо сформулювати визначення економіки як управління народним господарством з метою виробництва товарів і послуг для їхньої подальшої реалізації та отримання прибутку в країні або у світі.

Як наука, економіка вивчає шляхи задоволення потреб суспільства, що постійно зростають, в умовах обмеженості ресурсів. Інакше кажучи, вона вивчає виробництво, розподіл і споживання різних товарів і послуг. Це багатоаспектне явище, що охоплює різні економічні дисципліни: внутрішню та зовнішню торгівлю, статистику, фінанси, економіку праці, маркетинг і рекламу, банківську та біржову справу тощо.

Отже, реалії економічного світу мають відбиватися в економічному дискурсі. На думку О. Махницької, «економічний дискурс – це ряд мовних актів для визначення та детермінації економічних процесів» [Махницькая 2002, с. 159]. За словами С. Рибачка, економічний дискурс – це відбиття лінгвосоціокультурної взаємодії, яка відбувається в мовленнєвій практиці суб'єктів економічної діяльності [Рибачок 2005, с. 20]. Н. Ковальська підкреслює, що економічний дискурс інтегрує професійне спілкування задля досягнення однієї мети з міжособистісною взаємодією між продавцем і покупцем, керівником підприємства і співробітниками [Ковальська 2013]. Т. В. Черненко пропонує під економічним дискурсом розуміти когнітивний процес представників певної (економічної) сфери, який відбувається у певних комунікативних, прагматичних та соціальних ситуаціях [цит. за: Перегінчук 2012]. Такий мовний реєстр характеризується вживанням термінів та розкриттям їхнього змісту, специфічною побудовою дискурсу, де переважають логічні, причиново-наслідкові відношення між конструкціями [цит. за: Перегінчук 2012].

Ще одне визначення, яке заслуговує уваги, пропонує С. В. Боднар: «економічний дискурс – це така собі бізнес-комунікація, яка реалізується в економічній сфері, між керівництвом та співробітниками, підприємцями та партнерами, замовниками та споживачами; вона має сприяти розв'язанню

економічних проблем, знаходженню шляхів подолання кризових ситуацій, розв'язанню виробничих питань, впливу на кінцевий результат перемовин, нарад, ділових бесід, розробленню стратегій розвитку компанії, ухваленню рішень, врахуванню соціокультурних директив економічної галузі, у процесі якої формується економічна компетентність» [Боднар 2015, с. 25].

О. В. Тарасова вважає, що для економічного дискурсу характерна «певна система економічних концептів, до яких дослідниця відносить також тематичну галузь «взаємовідносини людини з усталеною в суспільстві системою економічних зв'язків і відносин»; особливу економічно зумовлену цільову спрямованість комунікантів, що передбачає вибір відповідних мовних засобів і мовленнєвих стратегій; а також власне мовні (структурно-функціональні) ознаки тощо» [Тарасова 2004, с. 184].

Спираючись на труди поважних вчених, а саме А. М. Приходько, Д. С. Лихачов, З. Д. Попова, Й. А. Стернін та ін., під «концептом» розуміємо комбінацію смислів, що з'являються у процесі пізнавальної активності людини й об'єктивуються в системі мовлених значень [Приходько 2008; Лихачов 1993; Попова, Стернин 2007].

Економічний дискурс поєднує такі концепти, як «ринок», «гроші» та «бізнес». Російський дослідник М. Лікунь виділяє наступні концепти економічного дискурсу: «виробництво», «фінанси», «торгівля» [Май 2008, с. 7]. Ці концепти включають поняття «гроші», «багатство», «засоби придбання доходів», або більш абстрактні категорії: «економічна свобода», «вільний ринок», «індивідуалізм» тощо.

Економічний дискурс включає дві ключові складові: мета та учасники. Перша включає встановлення взаємовигідних відносин у сфері економіки, а саме в системі «товар – гроші – товар». Як підкреслює Н. Ковальська, учасниками економічного дискурсу є фізичні та юридичні особи, які реалізують товарообмін. З одного боку, це підприємства та спеціалісти, тобто економісти, з іншого – споживачі, тобто люди, які звертаються до них. Такий дискурс є особливою взаємодією учасників у сфері підприємницьких,

комерційних, фінансових та податкових відносин. Отже, сектор економіки сприяє формуванню дискурсу, визначаючи стратегії та тональність спілкування, стиль й жанр текстів, їх побудову тощо. Це може бути й підприємництво, й фінанси, й зовнішньоторговельні відносини [Ковальська 2013]. Водночас, слід підкреслити необхідність урахування культурного контексту, в якому здійснюється розвиток цих економічних і соціальних процесів для розуміння економічного дискурсу.

Отже, під економічним дискурсом у широкому сенсі ми розуміємо сукупність комунікативних подій, в яких реалізуються цінності й норми економічного життя людини. Вербальним результатом такої дискурсивної діяльності є економічні тексти у суспільному та культурно-історичному контекстах.

1.3. Жанрові різновиди економічного дискурсу

Економічний дискурс пов'язує учасників в усіх сферах економічної діяльності. Його формування, а саме специфіка стратегій, форми та стилю взаємодії, побудова текстів залежить від сфери економіки. Це може бути і податкова служба, комерція і зовнішньоторговельні відносини тощо.

Маючи це на увазі, Г. Шереметьєва виокремлює такі підвиди економічного дискурсу: «фінансовий дискурс (фінансова сфера), бухгалтерський дискурс (облік та аудит), податковий дискурс (податкова справа), діловий дискурс (підприємницька діяльність і торгівля)» [Шереметьєва 2011].

Розробляючи функціональну класифікацію текстів економічного дискурсу, вчена О. О. Акулова виокремлює головну диференційну ознаку при виділенні підтипу дискурсу, якою виступає їхня основна функція, тобто комунікативне призначення у здійсненні економічної діяльності. Вона виокремлює *наукові тексти; навчальні тексти, тексти професійної*

економічної спрямованості та тексти непрофесійної економічної діяльності. Наукові та професійні тексти характеризуються функцією, сферою застосування, характером спрямованості і своїми комунікативно-прагматичними і структурно-семантичними рисами [Акулова 2008, с. 9–10].

Своєю чергою, Б. Рінгел виокремлює такі сфери дискурсу: аналіз ринку (*analyzing markets*), аналіз урядової та громадської політики (*analyzing government and public policy*), аналіз поведінки та прийняття рішення (*analyzing behavior and decision-making*) [Ringel 2011, с. 143]. Аналіз ринку включає такі операції як структура ринку, товар компанії, цільова аудиторія, споживач, ніші, конкуренція та інші ділові операції. За словами Б. Рінгела, така сфера економічного дискурсу зосереджена на аналізі поведінки та прийняття рішення. Вона наразі називається біхевіористською і вивчає вплив різних чинників на економічну поведінку людини і прийняття рішень. Це важливо, адже саме вибір має значний вплив на наше здоров'я, щастя і на те, як ми витрачаємо наші гроші [Ringel 2011, с. 145]. Проте, найпоширенішим типом дискурсу Б. Рінгел називає сферу урядової та громадської політики, яка включає оподаткування, фінансову допомогу, створення робочих місць та ін. [Ringel 2011, с. 147]. П. Бьотке і Т. Ковен виокремлюють такі типи дискурсу: *technical economics* (технічна економіка) – дискурс фахових журналів; *policy economics* (політична економіка) – дискурс видань урядових установ; *public intellectual economics* (громадська інтелектуальна економіка) – дискурс газет, журналів, радіо та телебачення [Boettke, Cowen 2010, с. 95–99].

Л. Май розділяє економічний дискурс на такі суб-дискурси: промислово-економічний, фінансово-економічний, торговельно-економічний, економіко-теоретичний, економіко-статистичний тощо [Май 2008, с. 9]. Щодо стилю, то на думку Тойн ван Дейка, він «залежить від типу дискурсу (новини, передова газетна стаття, політична пропаганда) або від точки зору мовця чи письменника» [Dijk 1981, с. 11]. Це може бути офіційно-діловий, який розмежовується на два підстили: дискусійно-діловий та

адміністративно-канцелярський, а також офіційно-документальний та побутово-діловий [Розенталь, Теленкова, с. 345].

Проаналізувавши думки науковців, можемо в межах економічного дискурсу виділити такі його підвиди:

- підстиль офіційних економічних документів (угода, договір, декларація, контракт, тощо); підстиль матеріально-фінансових документів (платіжне доручення, банківський переказ, рахунок-фактура, вексель, чек, тощо);

- підстиль публіцистики економічного характеру (хроніка, репортаж, ділова кореспонденція, інтерв'ю, інформаційний звіт тощо); підстиль аналітичної публіцистики економічного характеру (аналітичне інтерв'ю, коментар, огляд, рецензія, стаття, тощо);

- підстилі наукових текстів: власне науковий (монографія, дисертація, стаття, дипломна і курсова роботи з економічних спеціальностей); навчально-науковий (підручник, навчальний посібник, методичний посібник, вказівки, рекомендації, довідник тощо); науково-інформаційний (реферат, анотація); науково-довідковий (енциклопедія, каталог, перелік із різних сфер економіки); науково-діловий (патент, науковий звіт, висновок економічної експертизи); науково-популярний (нарис, економічна стаття та лекція, спрямовані на популяризацію економічних знань серед громадян) тощо [Май 2008, с. 9–10].

Відповідно до сфери діяльності учасників економічного дискурсу виділяють підстилі з їх жанрами. Залежно від мети, учасників та сфери спілкування інформацію можна репрезентувати у вигляді інтерв'ю, репортажу, економічних новин, лекції, дискусії, конференції, бесіди та ін. Деякі дослідники розрізняють «жанри наукової літератури за способом одержання інформації та її опису (теоретичні, експериментальні, оглядові статті, тези) та рівнем узагальнення (різні види монографій) [Лут 2012, с. 135]. Зокрема, С. В. Боднар виокремлює такі жанрові різновиди в економічному дискурсі: «1) загальноекономічний жанр (загальна інформація

про інвестиції в економіці країни, економічне становище та географічне положення країни, спрямована на розширення світогляду людини, а також на ознайомлення з економічною ситуацією в країні загалом); 2) жанр економічної документації; 3) жанр реклами: (*інформативна реклама*: повідомлення ринку про новинку або нове застосування наявного товару, про зміну ціни; пояснення принципів дії товару; опис надання послуг; *емоційна реклама*: пробудження в споживачів симпатії до продукту; створення іміджу; підвищення довіри як до товару чи послуги, так і до самої фірми-виробника; залучення уваги споживачів до певного, елітарного продукту); 4) жанр ділової телефонії (перемовини телефоном, домовленість про зустріч, скасування зустрічі, телефонограма тощо); 5) жанр наукових економічних текстів (монографії з економічного профілю, наукові статті/тези, реферати, анотації та рецензії, пов'язані з економічною спеціальністю, відгуки на економічні статті, доповіді на конференції)» [Боднар 2015, с. 25].

Базуючись на вивченні ключових економічних напрямів, У. Д. Перегінчук пропонує виокремлення таких жанрів наукового економічного дискурсу:

- економіка підприємства, яка вивчає види підприємств, процеси розробки і прийняття господарських рішень в ході діяльності підприємства, організацію виробничого циклу (починаючи придбанням сировини та закінчуючи отриманням кінцевого продукту), ризики й ефективності виробництва, підготовку підприємства в технічному плані, організацію інфраструктури, розпорядження капіталом, отримання доходу, фінансові ризики, кадрові питання (приймання співробітників на роботу, організація умов праці, виплата зарплат і т.д.);

- основи маркетингу (процес планування і втілення задуму, ціноутворення, просування і реалізації ідей, товарів і послуг за допомогою обміну, який задовольняє цілі окремих осіб і організацій);

- бухгалтерський облік, основним завданням якого є збору реєстрація та узагальнення інформації в грошовому вираженні про стан майна, зобов'язання і капітал організації та їх зміни шляхом суцільного, безперервного і документального відбиття всіх господарських операцій.

- менеджмент, який вивчає процеси прогнозування, планування і досягнення намічених результатів в діяльності підприємства;

- гроші та кредит (грошово-кредитне регулювання, грошові потоки, грошовий ринок, платіжний обіг, управління інфляційними процесами і банківська сфера);

- міжнародна економіка, яка вивчає економічну взаємодію країн і вплив міжнародних проблем на світову економічну діяльність;

- фінанси (сукупність грошових відносин, організованих державою, в процесі яких здійснюється формування і використання загальнодержавних фондів грошових коштів для здійснення економічних, соціальних і політичних завдань.) [Перегінчук 2012, с. 25].

Отже, економічний дискурс реалізується в головних сферах економічної галузі, а саме: «мікроекономіка», «макроекономіка», «бізнес». Для нього характерне розподілення на декілька типів: економіка підприємства, економіка промисловості, бухгалтерський облік, економічна статистика, основи маркетингу, менеджмент, міжнародна економіка, регіональна економіка, гроші та кредит, торгівля, фінанси. Економічний дискурс реалізується через набір жанрів, який є специфічним для кожного окремого підтипу. Для кожного жанру характерна наявність особливих лексичних, морфологічних і синтаксичних структур.

1.4. Методологія дослідження дискурсу

Економічний дискурс вимагає комплексного аналізу, в якому доцільно поєднати принципи традиційної лінгвістики з міждисциплінарними галузями.

Тим самим, доцільно розглядати лінгвальну, паралінгвальну та функціонально-прагматичну організацію англомовних економічних текстів з урахуванням різноманітних лінгвістичних підходів у межах певної методологічної бази дослідження.

Оскільки об'єктом дослідження в нашій роботі є дискурс, доцільно користуватися методологічним арсеналом дискурс-аналізу (discourse-analysis). Під дискурс-аналізом розуміють науку про вивчення використання мови у соціальній комунікації. Він передбачає вивчення синтаксичної та семантичної структури тексту, розгляд соціокультурного контексту, де формуються та функціонують дискурси.

На думку Т. Семигіної, головною методологічною особливістю дискурс-аналізу є «виявлення прихованого значення тексту, контексту його створення, вірогідних інтерпретацій рецепієнтом тощо» [Семигіна 2001, с. 322]. Дискурс-аналіз виявляє ті радикальні зміни, що відбуваються в сучасному житті й ту роль, яку відіграє дискурс у трансформаційних процесах, а також того, які зміни відбуваються у відносинах між знаковою сферою та іншими соціальними елементами [Семигіна 2001, с. 323].

З лінгвістичної точки зору дискурс-аналіз допомагає описати та пояснити внутрішню когнітивну структуру й динаміку того, хто говорить, і того, хто слухає, вивчити комунікативні і когнітивні універсалиї, описати мову як процес відтворення соціально, культурно і лінгвістично значущих типових ментальних моделей, які відображають універсальне і спеціальне [Павленко 2005].

В роботі двох провідних фахівців Данії і Швеції в області дослідження комунікації Луїзи Філліпс і Маріанне Йоргенсен «Дискурсаналіз. Теорія і метод» («Discourse Analysis as Theory and Method») виділяється три основні напрями дискурс-аналізу тексту:

- 1) теорія дискурсу Лакло-Муффа;
- 2) критичний дискурс-аналіз (КДА);
- 3) дискурсивна психологія [Йоргенсен, Филлипс 2008].

Теорія дискурсу Лакло-Муфф заснована на тому, що соціальний світ формується дискурсом за допомогою значень. Автори виділяють дві техніки теорії дискурсу. Перша техніка – це пошук вузлових точок, тобто ключових слів. Вузлове слово, пов'язане з іншими вузловими словами формують дискурс. Друга техніка теорії дискурсу базується на припущенні, що в основі дискурсу лежать міфи [Красина 2018, с. 161].

Прибічники критичного дискурс-аналізу стверджують, що «дискурс – лише один з безлічі аспектів будь-якої соціальної практики. Для критичного дискурс-аналізу основною областю інтересу є дослідження змін дискурсу, які відбуваються завдяки інтертекстуальності – механізму, за допомогою якого окремих текст привертає елементи і дискурси інших текстів. Комбінація елементів різних дискурсів веде до зміни певного дискурсу, і, отже, до зміни соціокультурного світу» [Красина 2018, с. 161].

Дискурсивна психологія описує і пізнає психічні феномени в процесі соціальної взаємодії через мову. На противагу підходу інших течій психології до дискурсу як відбиття думок, інтенцій і мотивів людей, дискурсивна психологія розглядає дискурс не як відображувану реальність, а побічно створює її за допомогою мовних засобів [Красина 2018, с. 161].

Базуючись на роботі Р. Келлера, можна виділити чотири напрямки дослідження за допомогою дискурс-аналізу:

- дослідження використання письмової та усної мови, а також інших символічних форм в текстах;
- зміст значення лексичних одиниць конструюється соціальними феноменами;
- деякі інтерпретації розуміються як частини всеохоплюючої дискурс-структури, яка в певний часовий відрізок формується і стабілізується за допомогою специфічних інституційно-організаційних контекстів;
- інтерпретація символічних значень слів відбувається за правилами тлумачення і функціонування [Keller 2004, с. 8].

Вважаємо, що застосування даної методології дозволить здійснити максимально повний аналіз економічного дискурсу із залученням різних лінгвістичних напрямів і з зосередженням уваги на тим характеристиках, що відрізняють економічний дискурс в цілому і науково-популярний економічний текст зокрема.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНІ ТА МОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Структурні компоненти науково-популярних текстів

Текст (від лат. *textum* – зв'язок, побудова, сплетення) реалізує певну інформацію на знаково-мовному рівні. Він є смисловою послідовністю знаків, об'єднаних структурними і мовними особливостями. Як вказує Р. Барт, «в сучасному, новітньому значенні слова, яке ми прагнемо йому додати, текст не дорівнює літературному твору: це поле методологічних операцій, знакова діяльність; структуроутворюючий процес; це не пасивний об'єкт, а робота і гра; це не сукупність замкнених у собі знаків, а наділений змістом, який можна відновити, простір, де окреслені лінії значеннєвих зрушень» [цит. за: Андреев 2004, с. 40].

Тексти економічної тематики належать до наукового стилю. А сферою реалізації такого стилю є наукова діяльність, результати якої і реалізуються в текстах. Тому вважаємо за потрібне спочатку проаналізувати загальні особливості наукових текстів. Отже, перш за все, зазначимо, що науковий текст поєднує декілька простих текстів. Структурність наукового тексту означає членування його на одиниці різних рівнів, різної природи та функцій. Оскільки науковому тексту передують наукове дослідження, він є фінальним інтелектуальним продуктом, в якому представлені висновки дослідження. Від якості тексту залежить його сприйняття читачем. Це акцентує увагу на викладі змісту дослідження і його подачі. Перше вимагає точного формулювання усіх його складових – від постановки завдань до результатів їх вирішення, а друге передбачає створення привабливості наукового тексту для читачів.

Говорячи про природу наукового тексту, підкреслимо, що він поділяється на певні жанрові різновиди: наукова монографія, стаття, звіт

тощо. В залежності від жанру науковий текст може бути моно- і поліцентричним. У першому випадку текст є невеликим за об'ємом, з лінійною структурою і послідовним описом етапів пізнавальної діяльності під час вирішення однієї проблеми. В іншому випадку науковий текст характеризується розгалуженою будовою і містить розділи, параграфи, пункти, підпункти, оскільки в ньому вирішуються кілька задач і т.д.

Як об'єкт наукового осмислення, підкреслює Ю. Сурмін, науковий текст постає в трьох видах. «По-перше, він є предметом дослідження, тому що в ньому є наукові ідеї, аргументації, обґрунтування, тобто відома або принципово нова інформація. Текст є провідником наукового знання, тому що забезпечує наукову комунікацію. По-друге, науковий текст містить наукову методологію і фактологічну інформацію, яку аналізує дослідник. По-третє, він є зразком інтелектуального продукту. Добре написаний текст змушує надихає, а невдалий текст відштовхує. Гарний текст цитують, використовують для обґрунтування ідей, а поганий або не помічається науковим світом, або виступає предметом критики» [Сурмін 2008, с. 7].

Вище означені особливості наукового тексту і визначають його членування на одиниці різних рівнів. На найзагальнішому рівні, зазначає Ю. Сурмін, науковий текст має три складові: постановочна, дослідницька і заключна. «Постановочна складова містить проблему, мету і завдання, гіпотези й методи дослідження, тут висвітлюється також зв'язок даного дослідження з іншими науковими розробками. Дослідницька складова описує проведене дослідження й отримані результати. Заключна складова сфокусована на висновках і рекомендаціях для проведення подальших наукових розвідок і використання результатів на практиці» [Сурмін 2008, с. 7].

Розписуючи ці компоненти більш детально, зазначимо, що вони включають: *назву* як найважливішу інформативну одиницю, що відображає тему тексту; *вступ*, де коротко обґрунтовується вибір теми та методи

дослідження, цілі і завдання роботи; *основну частину* тексту; *висновок*, який містить результати дослідження.

Структурність наукового тексту також пов'язана з такими його рисами як цілісність і логічність. У широкому розумінні – це поняття, які означають зовнішню та внутрішню здатність тексту бути зв'язним, тобто текст має бути як структурно логічним, так і змістовно цілісним. Ці дві риси взаємопов'язані. Перше реалізується через зовнішні структурні показники, через формальне обумовлення компонентів тексту. А друге реалізується в авторській інтенції й єдності комунікативної установки. Як вказує Н. Нікульшина, єдність теми актуалізується через вживання ключових слів, повторів, синонімію, повторну номінацію, що ґрунтується на тотожній референції, тобто функціонально-комунікативній співвіднесеності з тим самим референтом [Нікульшина 2008]. Отже, поняття цілісності наукового тексту містить комунікативну та змістовну організацію, а поняття зв'язності – структурну організацію та форму.

Оскільки предметом аналізу даної магістерської роботи є економічний дискурс, ми зосередимося на науковому тексті економічної тематики. Окрім вищеназаних рис, економічний науковий текст може мати ознаки інтертекстуальності, оскільки він спирається на прецедентні тексти та їх концепти. За словами Є. В. Михайлової, метатексти, які увійшли у дисциплінарний фонд певної науки, є обов'язковою умовою для взаєморозуміння автора й читача [Михайлова 1999].

Розглянемо структурну організацію роботи Стівена Левітта та Стівена Дабнера «Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі» [Levitt, Dubner 2006]. Ця праця написана американським економістом Стівеном Левіттом і журналістом Стівеном Дабнером. Це детальний економічний аналіз із детальними статистичними даними, які автори збирали протягом значного часу. «Фрікономіка» дає змогу поглянути на звичні речі під іншим кутом зору і дає захопливі й оригінальні пояснення.

З точки зору структурної організації робота «Фрікономіка» має двоскладову назву «Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything». Основному тексту передуює пояснювальний коментар, в якому розповідається, як з'явився задум написати книгу, та вступ з власним заголовком «Introduction: The Hidden Side of Everything» («Вступ. Усе на світі має зворотний бік»). Основний текст містить декілька розділів, які є досить розгалуженими і інформативними. Вони фокусуються на таких питаннях: викриття шахрайства, інформаційний контроль, економіка наркоторгівлі, умови праці продавців крек-кокаїну, соціоекономічні патерни іменування дітей.

Окрім основної частини, насиченої міркуваннями, порівняннями, цифрами і ілюстративними прикладами, «Фрікономіка» має також епілог під назвою «Two Ways to Harvard» («Два шляхи до Гарварду»). Тут автори пояснюють, чому в їхньому тексті бракує «наскрізної теми». Вони наголошують, що в ній існує принаймні спільна тема, яка пронизує щоденне практичне застосування цієї книжки. Ця тема стосується раціонального осмислення того, як люди поведуться в реальному світі. Усе, що для цього треба, – це новий і нетрадиційний спосіб спостереження, виокремлення й вимірювання. Автори розкривають також найімовірніший результат прочитання цієї книжки – читач почне ставити собі багато запитань.

Отже, структурні компоненти обраного для аналізу науково-популярного тексту представляють собою єдність трьох частин: постановочної, дослідницької і заключної. Вони, в свою чергу, членуються на назву (заголовок), вступ, основну частину, висновок. Питання, які розглядаються в «Фрікономіці» різноманітні. В роботі багато цікавих прикладів та фактів, які одночасно яскраво підтверджують ті чи інші теоретичні положення. Всі ці структурні ознаки є типовими для науково-популярних текстів.

2.2. Стилiстичнi характеристики роботи С. Левiтга i С. Дабнера «Фрiкономiка»

Метою науково-популярного тексту є доступний i цiкавий виклад наукової iнформації. За словами Ф. Бацевич, «вiн не переслiдує мети дати послiдовне викладення наукових концепцiй» [Бацевич 2000, с. 147]. Тексти цього стилю призначенi не для спецiалiста в певнiй галузi знань, а лише задовольняють пiзнавальний iнтерес нефахiвця. Автор науково-популярного тексту використовує прийоми спрямованi на те, щоб найбільш зрозумiло i доступно донести до читача наукову iнформацiю у формi, що вiдповiдає рiвню знань адресату. В таких текстах використовуються спецiфiчнi лiнгвiстичнi i стилiстичнi засоби, якi допомагають авторовi висловити свою позицiю як представника певної культури. Їх вживання пов'язане з необхіднiстю надати достовiрнi науковi данi в цiкавiй i зрозумiлiй формi. Все це обумовлює спецiфiку науково-популярного тексту як особливого жанру економiчного дискурсу.

Лексема «популярно» означає, що iнформацiя iз певної областi знання є загальнодоступною. Широка адресатнiсть науково-популярного тексту передає його особливу значимiсть для життя суспiльства i спрямована на задоволення не лише iнформативних, а i естетичних потреб людини. Усе це надає дослiдженням науково-популярних текстiв актуальностi.

Мова науково-популярного тексту майже тотожня загальнолiтературної, проте кiлькiсть спецiалiзованої термiнологiї значно менша, нiж у суто наукових текстах, переважно використовуються загальнi термiни на вiдмiну вiд вузькоспецiальних. «Дефiнiцiї наукових понять у науково-популярному текстi або замiнюються спрощеними визначеннями, або такi поняття мiстять у текстi пояснення, порiвняння та iлюстрацiї» [Бацевич 2000, с. 147]. Однiєю з найбільш особливих характеристик науково-популярного тексту є те, що в наукове знання, яке було отримано в результатi

певних наукових досліджень, формує його зміст. Це власне і зумовлює лексико-стилістичні характеристики науково-популярного тексту.

Зазначимо також, що метою науково-популярної літератури є спрощення сприйняття нової інформації. Як підкреслює О. Р. Четверікова, «завданням автора є пошук шляхів для зниження рівня абстрактності до мінімуму і надання читачеві можливості уявити сутність наукових ідей у сприятливій формі. Тому науково-популярний текст передбачає поєднання науковості та розважальності, через те, що наукові факти викладаються в образній асоціативній формі» [Четверікова 2016, с. 179]. Це може наблизити науково-популярний текст до художнього. Завдяки використанню елементів художнього стилю, наукова інформація має сприйматися просто і легко. З цієї точки зору, науково-популярний текст має ознаки: наукового, популярного, цікавого, інформативного.

Як вказує Ф. С. Бацевич, «в основі наукової популяризації лежить принцип казати знайоме через знайоме та зрозуміле, коли ступінь популярності визначається ступенем підготовленості читача сприйняти інформацію. Це актуалізується на початку ХХ століття, коли контакти носіїв різних культур стали звичним явищем у динамічному світі ...коли універсальне у мові присутнє в усіх складових комунікації: наявність адресанта та адресата, мовного коду повідомлення та контексту» [Бацевич 2000, с. 251–255].

Науковці підкреслюють, що мова науково-популярного тексту наближена до загальнолітературної і характеризується як «загальнонародна, унормована й регламентована культурно-оброблена форма існування мови, що забезпечує певні сфери спілкування етносу та здебільшого отримує широку стилістичну диференціацію» [Селиванова 2006, с. 308]. Так, у науково-популярному тексті з'являються тропи та прийоми, метою яких є зацікавити адресата в тому, що йому необхідна інформація, що міститься в тексті. Вони, за словами А. П. Чужакіна, представляють собою такі засоби:

1. Засоби для зближення автора з ймовірним адресатом, зокрема: безпосередні звертання до аудиторії, оповідання від першої особи, риторичні питання, розмовна і діалектна лексика, приклади з особистого життя, гумор.

2. Емоційно-оцінні засоби та інверсія.

3. Інтертекстуальність, тобто вживання аллюзій, цитат з інших джерел, фрагментів прототексту тощо.

4. Фразеологізми та образні лексеми.

5. Вживання «несумісних» мовних засобів для створення ефекту несподіваності або іронічності. Ефект несподіваності дозволяє акцентувати увагу на головному, іронія служить засобом розрядки при сприйнятті складного матеріалу [Чужакин 2002, с. 71].

Культурологічний чинник також має значення, адже тексти можуть перекладатися з інших мов. У цьому випадку перед перекладачем постає більш ускладнене комунікативне завдання, ніж при перекладі суто наукового тексту. Науково-популярний текст насичений значною когнітивною інформацією. Проте кількість термінів є значно меншою на противагу лексемам загальнонаукового стилю. Об'єм спеціалізованої інформації є нижчим, ніж у науковому стилі. Безособові речення та пасивні конструкції використовуються значно менше. Норми літературної мови часто порушуються, спостерігаються чисельні відхилення у бік розмовної мови [Чужакин 2002, с. 71]. «Вживаються прийоми художньої літератури, зокрема, введення вигаданих персонажів, використовуються тропи: метафори, перифрази, епітети, порівняння для передачі естетичної інформації» [Чужакин 2002, с. 72]. За допомогою зазначених прийомів автор науково-популярного тексту намагається звернути увагу читача на ті моменти, факти або дані, які є важливими з пізнавальної точки зору. Зокрема, завдяки метафоричним чи метонімічним тропам автор може уникнути тавтології, невиправданих повторів, зробити текст образним, створити стилістичні ефекти, надати тексту емотивних і експресивних відтінків» [Селиванова 2006, с. 457–458].

Ці і попередні твердження щодо лексичних особливостей науково-популярних текстів продемонструємо на прикладі книги Стівена Левітта та Стівена Дабнера «Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі» [Levitt, Dubner 2006].

Спеціалізація науково-популярного тексту досягається за рахунок використання термінів. За визначенням І. Білодіда, «терміном називається лексична одиниця, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва, економіки тощо, вони позначають й спеціальні об'єкти, й поняття, якими оперують спеціалісти певної галузі науки» [Білодід 1973, с. 158]. Загальновідомо, що наукові терміни можуть бути загальними (міжнародна номенклатура) і спеціалізованими. Саме останні інтересують перекладознавців. До того ж, такі термінологічні одиниці створюють концептосферу кожної науки.

Термінологічна лексика до свого складу включає декілька груп, що відрізняються за особливостями означеного об'єкта, змістом поняття та сферою вживання. Такі групи включають загальнонаукові терміни (*science, generation, truism, crime statistics, economics, civil liberties, a quid pro quo agreement*), що становлять основу науки в цілому, та спеціальні терміни, закріплені за певними галузями знань, а саме: професії (*doctors, lawyers, contractors, stockbrokers, auto mechanics, mortgage brokers, financial planners*), медицина (*obstetricians, cesarean-section deliveries, abortion*), вибори (*gubernatorial elections, vote, candidate, front-runners, incumbents, war chest*), спорт (*sumo wrestlers, sprinters and weightlifters, cyclists, football linemen and baseball sluggers, figure-skating competition, match rigging*), засоби впливу (*pamphleteering, lynching, shooting, burning, castrating, pistol-whipping*) та інше.

У роботах, присвячених питанням термінології, під терміном розуміють «слово або словосполучення, яке виконує строго номінативну функцію, функцію найменування спеціального поняття, назви спеціального

предмета і явища...Термін будь-якої галузі знання висловлює спеціальне професійне, наукове або технічне поняття, на відміну від загальноживаних слів, що виражають загальні уявлення або побутові поняття» [Головин, Кобрин 1987, с. 40]. Терміноодиниці характеризуються інформативністю, тому їх використання сприяє лаконічності і точності викладення якоїсь теми. Вимоги, що ставляться до вжитку термінів, залежать від підготовки й вікових особливостей реципієнта. У цьому тексті адресатом є широка аудиторія, тому частка загальнонаукових термінів перевищує кількість вузькоспеціалізованих. Будь-яке введення термінів у текст повинно бути мотивованим, оскільки велика кількість термінів робить текст складним для розуміння.

Щодо структурних різновидів термінів, зазначимо, що в основі класифікації лежить, перш за все, кількість термінообразуючих елементів, складових лексеми. Ядро будь-якої термінологічної системи становлять однокомпонентні терміни (однослівні терміни). На їх основі будуються більш складні термінологічні словосполучення. Розрізняють двухкомпонентні, трикомпонентні та багатоконпонентні терміносполучення [Буре, Быстрых, Вишнякова 2003, с. 73].

Оскільки наша робота присвячена економічному дискурсу, доцільно дати визначення економічному терміну. Отже, економічний термін – це слово або словосполучення, яке позначає поняття з економічної сфери. Кожен економічний термін має наступні параметри: походження, семантика, граматична структура, спосіб термінотворення, системні зв'язки та функційні особливості. Такі терміни – є елементами терміносистеми зі своєю номенклатурою – системою специфічних назв конкретних економічних об'єктів. Разом з тим, вони входять до загальнолексичного складу сучасної англійської літературної мови. Проте, вони мають чіткіші семантичні межі, є більш однозначними, регламентованими, що відповідає вимогам професійного спілкування.

В тексті «Фрікономіки» превалюють прості терміни, дво- та трьохскладові термінологічні одиниці, наприклад: *taxes, macroeconomics, monetary policy, the stock market, limited liability, white-collar crime, for-sale ads, commerce scheme, real-estate ad terms, real-estate agent code* тощо.

Сучасний науково-популярний текст позбавлений стереотипності, оскільки специфіка популярної манери оповіді передбачає вираження індивідуально-авторського образу мислення. Метою автора є підбір слів і висловів, що легко запам'ятовуються і водночас точно виражають поняття. Ще однією особливістю сучасного науково-популярного тексту є використання реалій, тобто національно-маркованих слів, що відображають унікальні для конкретної країни і культури поняття, і не мають аналогів в інших країнах та культурах.

Аналіз показав, що автори використовують різні стилістичні засоби, які роблять текст виразним та унікальним. Так, важливим засобом створення образності в науково-популярному тексті є такий троп як епітет, за допомогою якого можна дати яскраву характеристику предмету чи явищу. Мовне оточення визначає ступінь образності епітета. У науковому тексті епітет є більш нейтральним, оскільки він входить до складу термінологічних словосполучень. Цей троп базується на підкресленні ознаки предмета чи явища, і оформлюється у вигляді атрибутивних слів і словосполучень, наприклад: *seductive ad, some future in-kind consideration, a legitimate chance of losing, disingenuous real-estate agents, freakish curiosities*. Епітет завдяки своїм емотивним або експресивним конотаціям розглядається як основний засіб індивідуального, суб'єктивно-оцінного ставлення автора до предмету, що забезпечує емоційність викладу. За допомогою епітетів досягається бажана реакція з боку читача. Велика кількість епітетів у досліджуваному тексті свідчить про спробу авторів підсилити вплив на читача, зробити описуване явище більш зрозумілим.

Порівняння – один із розповсюджених прийомів у науково-популярній літературі. При використанні аналогії та тотожності, які апелюють до

знайомих або буденних для адресата речей, виникає можливість зрозуміло і наочно представляти явища, що описуються, а також виділяти в них характерну і пам'ятну особливість, що допомагає ефективному навчанню. За допомогою порівнянь можливе й роз'яснення наукової термінології, наприклад:

*Griffith presented the **Klan** as **crusaders for white civilization** itself, and as one of the noblest forces in American history [Levitt, Dubner 2006, с. 50]. – Or did he reject him because «DeShawn» sounds like someone from a low-income, low-education family? [Levitt, Dubner 2006, с. 171].*

Дуже важливе значення у дослідженому тексті набуває також вживання метафор, наприклад:

*That's what «the **economy**» is, after all: a **thicket of information** about jobs and real estate and banking and investment [Levitt, Dubner 2006, с. 11].*

*If morality represents the way we would like the world to work and economics represents how it actually does work, then the story of Feldman's bagel business lies at the very **intersection of morality and economics** [Levitt, Dubner 2006, с. 46].*

*... its staunchest supporters were the plantation owners for whom Reconstruction **posed an economic and political nightmare** [Levitt, Dubner 2006, с. 46].*

*Yes, the Klan was a secret society, reveling in passwords and cloak-and-dagger ploys, but its real power lay in the very public fear that it fostered, exemplified by the open secret that the Ku Klux Klan and the law-enforcement establishment were **brothers in arms** [Levitt, Dubner 2006, с. 50].*

У психологічному аспекті за допомогою метафори автор намагається визначити невідоме через відоме, відтворивши схожість зовнішніх рис [Селиванова 2006, с. 327]. Під час аналізу ми знайшли велику кількість метафор, що служить підтвердженням того, що науково-популярний текст прагне привернути увагу великої кількості читачів з різним інтелектуальним потенціалом.

Зустрічаються в аналізованому тексті і перифрази. Вони зберігають пряме значення слів і виконують не лише естетичну, але й смислову функцію, допомагаючи автору чіткіше висловити думку, підкреслити ті чи інші властивості об'єкта опису:

*The **antidote** to information abuse: the Internet...*

*Before **plunging** into the data...*

*... **dip** into a war chest [Levitt, Dubner 2006, с. 5–6, 9].*

Звернення до перифрази обумовлене прагненням автора надати мовленню відтінок розмовності [Селиванова 2006, с. 458].

Іншим часто вживаним прийомом є персоніфікація, що реалізується за допомогою використання метафор:

*... and paying even a **whisper of attention** to the nightly news [Levitt, Dubner 2006, с. 1].*

*These theories **made their way**, seemingly without friction, from the experts' mouths to journalists' ears to the public's mind [Levitt, Dubner 2006, с. 3].*

За прийому персоніфікації неживі предмети отримують людські якості:

*What **this book is about is stripping** a layer or two from the surface of modern life and seeing what is happening underneath [Levitt, Dubner 2006, с. 10].*

*Because there is nothing like the sheer power of numbers **to scrub away layers of confusion and contradiction** [Levitt, Dubner 2006, с. 11].*

Once again, the data can tell the story [Levitt, Dubner 2006, с. 36].

Суттєвою відмінною рисою науково-популярного тексту є можливість використання в ньому гумору та іронії. Іронія виявляється в невідповідності традиційного й ситуативного позначень, узуального й оказіонального, прямого й непрямого значення мовних одиниць [Селиванова 2006, с. 198]. Ці прийоми сприяють полегшенню сприйняття інформації у тексті та позбавляють повідомлення монотонності, наприклад:

*Consider the folktale of the czar who learned that the **most disease-ridden***

*province in his empire was also the province with the most doctors. His solution? He promptly **ordered all the doctors shot dead*** [Levitt, Dubner 2006, с. 8].

*It is worth remembering that Adam Smith, the founder of classical economics, was first and foremost a philosopher. He strove to **be a moralist and, in doing so, became an economist*** [Levitt, Dubner 2006, с. 13].

В першому прикладі бачимо гумористичний ефект в самій ситуації: говорячі про недолуге мислення, яке провокує недолугу реакцію: автори «Фрікономіки» цитують байку про правителя, який дізнався, що найбільш уражена хворобами провінція його імперії має водночас найбільшу кількість лікарів. Рішення, яке ухвалив той недолугий правитель, було наказом стратити всіх лікарів.

В другому прикладі, іронія проявляється в генезі Адама Сміта від філософа, мораліста до економіста. Такий перехід створює гумористичний ефект і змушує читача посміхнутися та розважитися.

Низку особливостей має і стилістична організація речення науково-популярного тексту в англійській мові. До таких специфічних рис, які ми виявили в аналізованому тексті, можна віднести такі:

По-перше, потрібно відмітити наявність розголужених речень, що є типовою ознакою наукового тексту. Наведемо кілька прикладів:

Even though the experts had failed to anticipate the crime drop – which was in fact well under way even as they made their horrifying predictions – they now hurried to explain it [Levitt, Dubner 2006, с. 3].

Driving around the office parks that encircle Washington, he solicited customers with a simple pitch: early in the morning, he would deliver some bagels and a cash basket to a company's snack room; he would return before lunch to pick up the money and the leftovers [Levitt, Dubner 2006, с. 42].

The economist Richard Thaler, in his 1985 «Beer on the Beach» study, showed that a thirsty sunbather would pay \$2.65 for a beer delivered from a resort hotel but only \$1.50 for the same beer if it came from a shabby grocery

store [Levitt, Dubner 2006, с. 43].

По-друге, досить часто вживаються синтаксичні конструкції, звороти (об'єктний відмінок з інфінітивом, називний відмінок з інфінітивом), наприклад:

Jake Williams would be more likely to get a callback [Levitt, Dubner 2006, с. 170].

A DeShawn is more likely to have been handicapped by a low-income, low-education, single-parent background [Levitt, Dubner 2006, с. 173].

The parents of all those Alexandras, Laurens, Katherines, Madisons, and Rachels should not expect the cachet to last much longer [Levitt, Dubner 2006, с. 186].

По-третє, текст насичений великою кількістю запитань, включаючи риторичн. Їх основними функціями є підвищення емоційного тону мовлення, посилення прагматичного ефекту висловлення [Лихошерст 1991, с. 159], «зосередження уваги слухача на якихось семантико-стилістичних центрах мовного контексту, що досягається специфічним інтонуванням фрази» [Ващенко 1973, с. 373]:

What happens when the whistle-blowers' corroborating evidence is factored into the analysis of the match data? [Levitt, Dubner 2006, с. 40].

So if sumo wrestlers, schoolteachers, and day-care parents all cheat, are we to assume that mankind is innately and universally corrupt? And if so, how corrupt? [Levitt, Dubner 2006, с. 41].

I don't imagine that you would teach your children to cheat, so why do it yourselves? [Levitt, Dubner 2006, с. 44].

По-четверте, в тексті багато вставних слів і вставлених конструкцій (*to be sure, after all, unlikely as it may seem, in truth, but more often, consider, as it turns out* тощо), які створюють прошарок модальних значень, своєрідний метатекст, що містить коментарі до викладеної інформації. Так, наприклад, в реченнях, наданих нижче, автори використовують вставні конструкції:

- для пояснення думки, викладеної у попередньому реченні:

That is, Candidate A today is likely to be similar to Candidate A two or four years hence [Levitt, Dubner 2006, с. 24].

- для підкреслення наслідків попередніх дій описаних вище, а саме – участі тих самих кандидатів у наступних президентських перегонах:

As it turns out, the same two candidates run against each other in consecutive elections all the time – indeed, in nearly a thousand U.S. congressional races since 1972 [Levitt, Dubner 2006, с. 24].

Підсумовуючи викладений матеріал, можна сказати, що в аналізованому тексті є багато лексичних одиниць загальноекономічної та вузькоспеціалізованої термінологічної лексики; образотворчих лексем, в яких відбито ставлення авторів до описуваного об'єкта: які властивості об'єкта він виділяє з-поміж інших, а які вважає другорядними. В тексті багато тропів (епітет, порівняння, перифрази), і хоча образні лексеми є властивістю не наукової, а художньої мови, вони, безсумнівно, порушує строгість наукового тексту і роблять його більш зрозумілим для широкої аудиторії.

Щодо стилістичних особливостей англomовного економічного дискурсу, то ми виокремлюємо такі: широке використання розгалужених речень, багато атрибутивних словосполучень, запитань (в тому числі риторичних) та складних синтаксичних конструкцій. Також в аналізованому тексті використовуються вставні слова і вставлені конструкції, які вказують на ступінь вірогідності результатів та передають думку авторів. Все це є типовим саме для науково-популярно тексту.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

3.1. Науковий переклад як методологічна проблема

Загальновідомо, що для здійснення еквівалентного перекладу наукової літератури перекладач має добре володіти мовами оригіналу і перекладу, та добре розуміти явища, що описуються в тексті. Вимоги, що висуваються до перекладу наукового тексту в українській мові, складають самостійну теоретичну та практичну проблему, вирішення якої вимагає всебічного аналізу і вивчення.

Як вказує науковець Г. Лілова, переклад існує в трьох основних формах (а саме – усний, письмовий, машинний) і розділяється на три основні види із розгалуженою системою жанрів:

- 1) науковий і технічний переклад;
- 2) суспільно-політичний переклад;
- 3) художній переклад [Лілова 1985, с. 238].

Ця класифікація базується на змістовому наповненні. Інший науковець Р. Міньяр-Білоручев розподіляє види перекладу за семасіологічним зв'язком мовних засобів. Так, художнім він називає переклад текстів, що наповнені образними тропами; науково-технічним – ті, що насичений термінологією; суспільно-політичним – роботи, що наповнені кліше та штампами, кількість яких значна в газетах [Міньяр-Белоручев 1996, с. 139]. На результат перекладу впливають певні мовні особливості, які існують в межах кожного функціонального стилю.

Знаний перекладознавець В. Комісаров вважає істотними для перекладу науково-технічного тексту його лексико-граматичні особливості [Комиссаров 2002, с. 109]. А за словами В. Карабана, «при перекладі науково-технічних текстів слід враховувати різні жанрові і стилістичні норми

текстів у вихідної та цільової мовах. Так, в англomовних наукових статтях частіше вживаються займенники першої особи, розмовні лексичні та фразеологічні елементи, ніж у статтях українською мовою» [Карабан 2002, с. 455].

Як наголошує Р. Міньяр-Білоручев, для роботи з такими текстами «перекладачу необхідні спеціальні знання з тієї галузі науки чи техніки, звідки запозичений текст» [Міньяр-Білоручев 1996, с. 140]. У зв'язку з цим науковий переклад може поділятися на галузевий переклад, тобто медичний, військовий комп'ютерний, філософський, економічний тощо. На думку науковця, «спеціальні знання необхідні не лише для того, аби розуміти вихідні тексти, але і для того, щоб правильно вживати в мові терміни...» [Міньяр-Білоручев 1996, с. 140].

Відповідно до вимог, що висувуються до перекладу, він може бути повним, еквівалентним, адекватним, з особливою орієнтацією на термінологічні одиниці, або ж фрагментарним, неповним, з точним викладом лише окремих, найбільш важливих місць [Кияк 1992, с. 142]. Отже, основні види та форми наукового перекладу є наступні:

- вільний переклад, який відступає від змістовної еквівалентності вихідного тексту та вносить в перекладний текст нові елементи або редукує комунікативно важливі елементи вихідного тексту;

- дослівний переклад, який намагається якомога точніше зберегти порядок слів, мовні форми й зміст оригінального тексту;

- адекватний переклад, тобто рівноцінний оригіналу, обумовлює правильне, точне й повне відтворення змісту й особливостей першотвору, і його мовної форми з урахуванням усіх особливостей структури, стилю, лексики й граматики [Геращенко 2015, с.16].

З огляду на вищесказане, за словами В. Шляхової, «перекладознавці вивели низку вимог до якості перекладного тексту, які заведено називати нормами перекладу» [Шляхова 2012, с. 68]. Так, В. Сдобніков та О. Петрова визначають такі норми перекладу:

- 1) еквівалентність перекладу;
- 2) прагматичність перекладу;
- 3) норма перекладацького мовлення;
- 4) жанрово-стилістична норма перекладу;
- 5) конвенційна норма перекладу [Сдобников, Петрова 2007, с. 220].

Перекладач повинен дотримуватися жанрово-стилістичних рис оригіналу, а отже, має бути обізнаним з особливостями наукового стилю мови оригіналу та перекладу, з його жанрами. До того ж при науково-технічний переклад має враховувати стилістичні й жанрові норми, що існують в українській мові та культурі. Адже, як підкреслює В. Карабан, «неврахування зазначених розбіжностей в перекладі призводить до стилістичних перекладацьких помилок» [Карабан 2002, с. 455].

Ще однією особливістю наукового перекладу є необхідність відтворення формально-змістових рівнів тексту.

З точки зору практики перекладу Т. Кияк виокремлює три фази роботи перекладача з текстом, що перекладається:

- 1) фаза аналізу, яка має на увазі орієнтування в умовах перекладацької задачі, тобто правильне сприйняття та розуміння тексту;
- 2) фаза синтезу, тобто конструювання тексту перекладу;
- 3) фаза оцінювання перекладачем правильності виконання перекладу та відповідності перекладу до вихідного тексту [Кияк 1992, с. 16].

Схожої думки дотримується В. Шляхова, яка визначає такі етапи роботи над текстом:

- доперекладений;
- власне процес перекладу;
- етап редагування й оцінювання кінцевого продукту [Шляхова 2012, с. 71].

Як підкреслює дослідниця, на першому етапі відбувається загальне ознайомлення з текстом, з'ясовується його тип, зміст, стилістичні та жанрові особливості. Доперекладений етап націлений на виокремлення проблемних

фрагментів – терміноодиниць, мовних формул, як правило, ускладнених вставними словами, зворотами, особливостями авторського стилю. На цьому етапі перекладач визначається з подальшою стратегією: здійснювати переклад послідовно з одночасним консультуванням з довідковою літературою, та узгоджувати дібрані одиниці перекладу. Етап редагування передбачає критичне оцінювання перекладачем створеного продукту загалом та його частин. [Шляхова 2012, с. 17].

Процес редагування перекладу наукового тексту, за словами Т. Р. Кияк, включає наступне:

- 1) аналітичне порівняння цільового тексту з вихідним;
- 2) перевірку відповідності перекладу й оригіналу;
- 3) перевірку вжитої науково-технічної термінології, правильності й однаковості застосування термінів, їх відповідності стандартам;
- 4) перевірку написання символів, умовних позначень, скорочень;
- 5) редагування стилю;
- 6) перевірку правильності розшифрування абревіатур;
- 7) аналіз використання транскодування;
- 8) орфографічна та пунктуаційна перевірка;
- 9) перевірку правильності написання різноманітних назв;
- 10) внесення поправок;
- 11) усунення ненормованих виразів та діалектизмів;
- 12) корекція всього тексту [Кияк 1992, с. 33].

В залежності від характерних ознак тексту перекладач обирає стратегію перекладу, тобто певний алгоритм дій, який усвідомлено підбирається перекладачем для перекладу одного певного тексту. Вона допомагає йому сформулювати власну тактику, підібрати найбільш оптимальні варіанти й цілісно оформити свій переклад згідно з усіма правилами мови перекладу.

Щодо стратегії перекладу науково-популярного тексту, як слушно зауважує І. Алексєєва, варто виділяти три види інформації: когнітивний,

емоційний та естетичний. Кожен вид інформації, на думку дослідниці, є визначальним для певного типу тексту та має свої засоби мовленнєвого оформлення [Алексеева 2004, с. 152].

Власне науковий текст містить когнітивну інформацію, а поширені мовні засоби мають оформити її як об'єктивну інформацію. На думку дослідниці такі мовні засоби, які вимагають еквівалентної передачі в перекладі, є наступні [Алексеева 2004, с. 166–168]:

1. Семантика підмета. Підметом можуть бути іменники, особові та вказівні займенники, герундіальні та інфінітивні звороти. Особові займенники однини зі значенням суб'єкта зустрічаються зрідка. Переважно автор-суб'єкт виявляє себе у формі «ми».

2. Різноманітні засоби вираження пасивності стосовно підмету: спеціальні дієслівні стани, дієслівні конструкції з пасивним значенням, безособові і неозначено-особові речення.

3. Перевага теперішнього часу дієслова.

4. Велика кількість складних слів і лексем з абстрактним значенням. Ця риса відбиває високий рівень узагальнення описаних відомостей, а отже їх об'єктивність.

5. Чітка номінативність тексту, перевага іменників, вираз дії не через дієслово, а через віддієслівний іменник.

Отже, в процесі сприйняття, розуміння, співвіднесення з мовними засобами мови, на яку здійснюється переклад, все що ми вкладаємо в поняття переклад, значну роль відіграють власне знання з фахових дисциплін (в нашому випадку – економіки) та достатній рівень сформованості рецептивних лексичних навичок, навичок обґрунтованої здогадки про значення термінологічних одиниць, що формують основний корпус економічного дискурсу.

3.2. Особливості перекладу економічних термінів

Як зазначалося вище, ключовою рисою наукового тексту є значний обсяг термінів. Цей лексичний апарат, за словами І. Алексєєвої, спеціально вироблений для передачі когнітивної інформації [Алексєєва 2004, с. 167]. У науковому стилі лексична складова містить загальнонаукову лексику та терміни.

Як підкреслює науковець В. Коптілов, терміни передають наукові поняття, які втілюють тривалий попередній розвиток цієї галузі і є необхідною умовою дальшого її прогресу. Правильне розуміння і відповідне відтворення в перекладі термінів, наявних у тексті оригіналу, є першою заповіддю перекладача наукової літератури [Коптілов 2002, с. 248].

Терміни взагалі і терміни економічного дискурсу зокрема є однозначними, вони не мають емоційного забарвлення і не залежать від контексту. Ці три важливі ознаки термінів, як вказують С. Амеліна, А. Монашненко, Н. Проценко, змушують зробити відповідні висновки: для відтворення термінів у науковому тексті повинні використовуватися однозначні, незалежні від контексту еквіваленти [Амеліна 2013, с. 167]. Великий корпус відповідностей знаходиться в двомовних спеціальних словниках.

У процесі перекладу терміну А. Коваленко виокремлює два етапи:

- 1) з'ясувати значення терміну в контексті;
- 2) відтворити значення мовою перекладу [Коваленко 2002, с. 257].

Дослідниця Л. Черняховська пропонує такі способи перекладу наукових термінів: перший – знайти лексичний відповідник, що вже існує в мові перекладу; другий – створити нові іншомовні одиниці (слова, словосполучення, аббревіатури тощо) [Черняховская 1979, с. 9].

Щодо першого способу, то йдеться про «пошук лексичного еквіваленту у мові перекладу» [Білозерська, Возненко, Радецька 2010, с. 43]. Під еквівалентом розуміють сталу лексичну відповідність, яка повністю

співпадає із значенням іншомовної одиниці. Терміни, які мають еквіваленти в цільовій мові, виконують важливу функцію перекладу. Вони створюють такі собі опорні пункти у тексті перекладу, що сприяє розкриттю значень інших лексем, і дають можливість з'ясувати фаховість та характер тексту.

При відсутності еквівалентного терміну в мові перекладу, в науковому тексті створюється новий. У той же час, при творенні нових термінів слід дотримуватися певних вимог:

- 1) термін має відповідати правилам і нормам мови;
- 2) термін має бути систематичним, точним, коротким, однозначним, позбавленим синонімів, експресивно нейтральним, милозвучним;
- 3) термін мусить мати чітке визначення, що орієнтоване на певне поняття [Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 12–13].

При відсутності еквівалентних терміноодиниць Н. Кудрявцева пропонує використовувати:

- запозичення,
- калькування,
- додавання,
- архаїзми чи сленгізми,
- дослівний переклад,
- неологізми,
- транслітерацію / транскрипцію [Кудрявцева 2017, с. 347].

Отже, основними способами відтворення економічних термінів мовою перекладу є за допомогою еквіваленту, якщо мова йде про загальний термін, і у випадку спеціалізованої одиниці, за допомогою перекладацьких прийомів.

Розглянемо основні способи перекладу економічної термінології у перекладі Володимира Горбатько книги «Фрікономіка». Нагадаємо, що ця праця написана у науково-популярному стилі. Авторами тексту є американський економіст Стівен Левітт і журналіст Стівен Дабнер, який добре ознайомлений з економічною проблематикою. Адресатом же виступають спеціалісти з інших галузей, студенти, молодь, широка

громадськість. Метою науково-популярного тексту є ознайомлення широкого загалу з основними економічними проблемами, пояснення базових економічних понять. Для аналізу точності перекладу будемо використовувати онлайн-словники «The American Heritage Dictionary of the English Language», «The Collins English Dictionary», «The English Slang Money Glossary» й «The Oxford English Dictionary», а також онлайн-версії словників сучасної української мови [АНДЕЛ; CED; ESMG; OED; СУО].

Найпростішим способом перекладу термінів є пошук словникового еквіваленту. Оскільки «Фрікономіка» написана у науково-популярному стилі, то найбільш часто зустрічаються універсальні економічні терміни, які мають повні еквіваленти в українській мові, наприклад: *market* – ринок; *deflation* – дефляція; *investment* – капіталовкладення; *job* – робота; *taxes* – податки; *macroeconomics* – макроекономіка; *monetary policy* – монетарна політика; *the stock market* – ринок цінних паперів; *corruption* – корупція тощо.

Наступний спосіб – це переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника. Він використовується тоді, коли термінодиниця має декілька відповідників і потрібно відібрати той, що підходить у певному контексті. Наприклад, подані нижче терміни можуть мати декілька відповідників: *audit* може перекладатися як «аудит», «перевірка» або «ревізія»; *benefit* – як «користь», «пожиток», «прибуток»; *branch* – як «гілка», «галузь», «філія»; *deposit* – «вклад», «депозит», «внесок»; *equity* – «власний капітал», «капітал в акціях», «справедливість»; «безпристрасність»; «частина заставного майна»; *stake* – «частка», «частка капіталу в підприємстві»; *lauder* – «прати», «відмивати (гроші)» тощо.

Іноколи трапляється так, що жоден із словникових відповідників не підходить за контекстом і тоді застосовуються «різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із

врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу» [Коваленко 2002, с. 201].

Одним з найпоширених лексичних способів перекладу економічного терміна є метод транскодування, тобто політерна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу, наприклад: *freakonomics* – фрікономіка; *truism* – трукізм; *manager* – менеджер; *business-process* – бізнеспроцес; *capital* – капітал; *check* – чек; *acceptor* – акцептор; *econometrics* – економетрика.

Потрібно сказати, що вживання транскодування як прийому перекладу сприяє інтернаціоналізації українських економічних термінів, це явище притаманне багатьом слов'янським мовам. Транслітеровані англійські слова становлять значну частку сучасної української економічної термінології.

Наступний перекладацький прийом, який також сприяє великої кількості різноманітних запозичень при міжкультурній комунікації, є калькування. Він застосовується в тих випадках, коли транскодування є неможливою з естетичних, змістовних або будь-яких інших міркувань. Як підкреслює Л. Савицька, застосування прийому калькування при перекладі економічних термінів можливе у зв'язку з приналежністю англійської та української мови до єдиної індоєвропейської сім'ї, що обумовлює існування спільних структурних рис [Савицька 2013, с. 255]. Калькування економічних термінів може бути повним або частковим, часто супроводжується елементами транскрипції або транслітерації, поєднується з формально-структурними змінами, які визначаються нормами мови перекладу. Наведемо ряд прикладів застосування прийому калькування: *applied microeconomics* – прикладна мікроекономіка, *the psychology of money* – психологія грошей, *drug dealers* – наркоділери; *superpredator* – суперхижак; *investment company* – інвестиційна компанія; *limited liability* – обмежена відповідальність; *indirect tax* – непрямий податок.

Коли переклад однослівного терміна не може адекватно передати його значення згідно з нормами української мови застосовують такий прийом, як

описовий переклад. У разі відсутності словникового відповідника цей прийом дає можливість якомога точніше передати значення слова, хоча й має значний недолік – нагромодження тексту та збільшення його обсягу. Використання цього перекладацького прийому, як правило, перетворює однокомпонентний термін на багатоконпонентний, який більше подібний на тлумачення терміна [Савицька 2013, с. 255]. Проілюструємо цю тезу на прикладах: *gun control* – закони з обмеження продажу вогнепальної зброї; *accounts payable* – кошти, які компанія заборгувала за товари чи послуги; *break even* – досягати рівня беззбитковості; *merger* – поєднання двох або більше фірм в одну; *debt financing* – фінансування шляхом залучення позикових коштів; *split-off* – створення нової компанії шляхом відділення від існуючої компанії та передачі їй частини активів; *trustee stock* – першокласні цінні папери як об’єкт інвестиційного капіталу; *take-over* – робота, що підлягає переробці.

Наведемо речення, щоб проаналізувати ступінь перевантаження тексту перекладу:

*It wasn't **gun control** or a **strong economy** or new police strategies that finally blunted the American crime wave.* [Levitt, Dubner 2006, с. 19]. – *Отже, хвилю злочинності, яка впала на Америку, вгамували не **жорсткіші закони з обмеження продажу вогнепальної зброї**, не значне **покращення економічної ситуації** й не нові поліцейські стратегії* [Левітт, Дабнер 2018, с. 7].

В цьому реченні бачимо два випадки використання описового перекладу «gun control» – «жорсткіші закони з обмеження продажу вогнепальної зброї» та «strong economy» – «покращення економічної ситуації». Дійсно, речення в тексті перекладу збільшилося майже в два рази, але інформація добре сприймається і доцільно структурована. Отже, вважаємо таку трансформацію виправданою.

Інколи зустрічаються такі лексичні прийоми перекладу економічних термінів, як конкретизація та генералізація. Конкретизація – трансформація,

при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу лексемою вузького змісту. Як слушно підкреслює В. Карабан, «англійські слова характеризуються більш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує у собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не в тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту» [Карабан 2002, с. 409]. Наведемо приклад:

These theories made their way, seemingly without friction, from the experts' mouths to journalists' ears to the public's mind. [Levitt, Dubner 2006, с. 18]. – *Означені гіпотези безперешкодно промандрували з язиків експертів до вух журналістів, а звідти – у свідомість пересічних громадян* [Левітт, Дабнер 2018, с. 6].

В процесі перекладу має місце синонімічна заміна «theories» (*a supposition or a system of ideas intended to explain something*) на «гіпотези» (*наукове положення, висновок, що пояснює певні явища дійсності на основі припущення*), що дозволяє надати більш конкретного змісту та значення у перекладі.

In a medical study, it turned out that obstetricians in areas with declining birth rates are much more likely to perform cesarean-section deliveries than obstetricians in growing areas – suggesting that, when business is tough, doctors try to ring up more expensive procedures [Levitt, Dubner 2006, с. 5]. – *У результаті одного медичного дослідження виявилось, що акушери в районах з низькою народжуваністю значно більше схильні до виконання кесаревого розтину, ніж акушери в районах з високою народжуваністю: це свідчить про те, що в умовах, коли викликів обмаль, лікарі намагаються виконувати дорожчі процедури* [Левітт, Дабнер 2018, с. 8].

У цьому прикладу термін з широкою семантикою «business» (*a person's regular occupation, profession, or trade; the practice of making one's living by engaging in commerce*) замінюється на український термін з більш вузькою

семантикою – «виклики» (*прохання або вимога з'явитися куди-небудь*) у множині. Така заміна пояснюється контекстуальним оточенням та смисловим навантаженням, яке несе одиниця мови оригіналу.

Прийом генералізації означає заміну одиниці вихідної мови, яка має вужче значення, одиницею мови перекладу, з більш широким значенням. Генералізація застосовується в тих випадках, коли: а) конкретне найменування якогось предмету є незрозумілим для адресата; б) є зайвим в умовах даного контексту; в) загальне значення є більш прийнятним зі стилістичних причин [Карабан 2002, с. 400]. Наведені нижче речення доречно ілюструють використання цієї трансформації в аналізованому перекладі:

*That is, she knows her **field** far better than the **layman** on whose behalf she is acting* [Levitt, Dubner 2006, с. 20]. – *Тобто агент знає **царину** своєї діяльності значно краще, ніж **пересічна людина**, від чийого імені він здійснює операції* [Левітт, Дабнер 2018, с. 8].

Термінологічне значення лексеми «царина» ширше за слово «field», що свідчить про генералізацію його значення. На зміну семантичного обсягу лексеми вказує також аналіз її словникових дефініцій: *царина* – сфера діяльності людини; ділянка, галузь; *a field* – *a particular branch of study or sphere of activity or interest*. Отже, спостерігається типовий для термінологізації процес генералізації значення.

При перекладі економічних термінів використовуються також прийоми вилучення та додавання, які мають на меті відсікання зайвих елементів із позиції цільової мови або наведення уточнення відповідно. Наведемо кілька прикладів.

But experts are human, and humans respond to incentives. How any given expert treats you, therefore, will depend on how that expert's incentives are set up [Levitt, Dubner 2006, с. 5]. – *Але експерти — звичайні люди, а людям властиво реагувати на стимули. Тому ставлення будь-якого конкретного експерта до*

вас залежатиме від призначених йому **матеріальних** стимулів [Левітт, Дабнер 2018, с. 8].

При перекладі українською мовою, перекладач додає слово «матеріальний», щоб краще пояснити, що мова йде про гроші.

*A recent set of data covering the sale of nearly 100,000 houses in suburban Chicago shows that more than 3,000 of those houses were owned by the agents themselves [Levitt, Dubner 2006, с. 21]. – Нещодавно отриманий масив даних з продажу майже 100 тисяч будинків у передмістях Чикаго свідчить, що понад 3000 з цих будинків перебували у власності самих агентів з **нерухомості** [Левітт, Дабнер 2018, с. 28].*

Адекватний переклад лексеми «agent» засобами української мови потребує додавання слова «з нерухомості».

Прийом додавання спостерігається і в такому прикладі:

*But as incentives go, commissions are tricky [Levitt, Dubner 2006, с. 22]. – Але коли йдеться про матеріальні стимули, то з комісійною **винагородою** не все так просто [Левітт, Дабнер 2018, с. 28].*

Перекладач вводить в переклад слово «винагорода» з метою правильної передачі змісту терміну «commissions».

Розглянемо ще один приклад.

*Now, returning to the issue of campaign spending: in order to figure out the relationship between money and elections, it helps to consider the incentives **at play** in campaign finance [Levitt, Dubner 2006, с. 8]. – А тепер повернімося до проблеми грошей, **які витрачаються** на передвиборчі кампанії. Щоби визначити зв'язок між грошима та виборами, незайве було б проаналізувати стимули, **що впливають на те**, скільки коштів витрачається на передвиборчі кампанії [Левітт, Дабнер 2018, с. 10].*

Спостерігаємо прийом додавання у перекладі, а саме: «які витрачаються» та «що впливають на те».

Щодо прийому вилучення, зазначимо, що не можна вилучати нічого із змісту тексту, що перекладається. Цей прийом є виправданим з точки зору

адекватності перекладу, коли йдеться про такі елементи, що певним чином дублюються в оригіналі, або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої. За допомогою цього прийому в тексті перекладу усуваються такі тавтологічні лексичні елементи, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного сенсу тексту. Це явище проілюстровано у наведеному нижче прикладі:

*Most people would agree that money has an undue influence on elections and that far too much **money** is spent on political campaigns* [Levitt, Dubner 2006, с. 23]. – *Більшість людей погодиться з думкою, що гроші справляють надмірний і неналежний вплив на вибори і що під час виборчих кампаній їх витрачається занадто багато* [Левітт, Дабнер 2018, с. 28].

У даному фрагменті перекладач вдався до вилучення лексеми «гроші», щоб позбутися тавтології. Таким чином, фахіцію вдалося уникнути повторів, які ускладнюють сприйняття тексту.

Наведемо ще один приклад:

*Yes, this approach employs the best **analytical** tools that economics can offer, but it also allows us to follow whatever freakish curiosities may occur to us..* [Levitt, Dubner 2006, с. 27]. – *І справді, такий підхід зумовлює застосування найкращих інструментів, які тільки може запропонувати економіка, але він також дозволяє нам відслідковувати всі ті химерні специфічні випадки, які нам будуть траплятись* [Левітт, Дабнер 2018, с. 13].

В цьому реченні перекладач вилучає лексему «analytical», можливо вважаючи що усі інструменти економіки є аналітичними. Проте, за словами Т. Панайоту, економічний інструмент є будь-який інструмент, що змінює поведінку економічних агентів шляхом впливу на їх мотивації (на відміну від встановлення стандарту або технології) [Panayotou 1998]. Отже, використання прийому вилучення у випадку терміноодиниць не є доцільним та бажаним, тому ця трансформація майже не зустрічається в обраному тексті.

Ще одним рідко вживаним прийом є модуляція, або смисловий розвиток. Звичайно, послуговуватися подібним прийомом, особливо при перекладі термінів, слід дуже обачно, оскільки значний семантичний розвиток значення слова, що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу й порушення адекватності перекладу [Карабан 2002, с. 29]. Прийом смислового розвитку полягає в заміні одиниці, що перекладається на контекстуальне, логічно пов'язане з нею слово або словосполучення. В його основі лежить принцип, коли згадана в тексті причина розвивається і замінюється її наслідком (або навпаки). При чьому, контекст або тематика тексту оригіналу є провідним вказівником для вибору значення перекладачем. Проілюструємо цю тезу на прикладі:

«Experts» – from criminologists to real-estate agents – use their informational advantage to serve their own agenda [Levitt, Dubner 2006, с. 27]. – Так звані «експерти» – від кримінологів до агентів з нерухомості – користуються своєю інформаційною перевагою заради власної **вигоди** [Левітт, Дабнер 2018, с. 12].

В цьому випадку лексема «agenda», яка має значення *«a list of matters to be discussed at a meeting; a plan of things to be done or problems to be addressed; a secret aim or reason for doing something»*, замінюється на «вигода» за смисловою логічною аналогією.

При перекладі економічної лексики такий прийом майже не використовується і це видно з проаналізованого матеріалу. Нам вдалося знайти лише один приклад.

Невід'ємною складовою економічних текстів є наявність аббревіатур, акронімів, ініціальних скорочень, які спочатку треба розшифрувати. Наприклад, *wc (white collar)* – білий комірець; *Jsb (joint stock bank)* – акціонерний банк; *DNA (Deoxyribonucleic acid)* – ДНК; *CPS (Chicago Public School)* – Чиказька державна школа; *iPOD (a small electronic device for playing and storing digital audio and video files)* – iPOD; *HDI (Human Development Index)* – індекс людського розвитку; *CEO (Chief Executive Officer)* –

генеральний директор, *VAT (Value Added Tax)* – ПДВ (податок на додаткову вартість); *KKK (Ku Klux Klan)* – Ку-клукс-клан; *MIT (Massachusetts Institute of Technology)* – Массачусетський технологічний інститут. Ці терміни є відносно вільними від контексту і найчастіше їхні еквіваленти можна знайти у словниках, однак за їхньої відсутності, їх транскодують, або розшифровують, наприклад:

*Despite Levitt's elite credentials (Harvard **undergrad**, a **PhD** from MIT, a stack of awards), he approached economics in a notably unorthodox way [Levitt, Dubner 2006, с. 8]. – Попри елітні дипломи Левітта (бакалавра Гарварду, доктора філософії Массачусетського технологічного інституту) та купу всіляких нагород і премій, він вивчав економіку у виразно неортодоксальний спосіб [Левітт, Дабнер 2018, с. 3].*

В цьому реченні бачимо три випадки скорочень: лексема «undergrad» є скороченням від «undergraduate» (*a student who is studying for their first degree at a college or university*) перекладається за допомогою гералізації «бакалавр». Аббревіатури «PhD» та «MIT» розшифровуються «доктор філософії Массачусетського технологічного інституту».

В поодиноких випадках потрібно застосувувати контекстуальний аналіз, щоб розшифрувати аббревіатуру. Наприклад:

*School choice came early to the **CPS** system. That's because the **CPS**, like most urban school districts, had a disproportionate number of minority students [Levitt, Dubner 2006, с. 158]. – У **Чиказькій системі державних шкіл** можливість вибору школи існує вже давно. Річ у тім, що Чиказька система, як і більшість таких систем у США, мала непропорційно велику частку учнів, які належали до національних меншин [Левітт, Дабнер 2018, с. 103].*

Отже, зробивши власний перекладацький пошук специфіки відтворення економічного терміну у тексті перекладу, ми дійшли до таких висновків:

- Відмінність внутрішньої системи української та англійських мов вимагає застосування таких перекладацьких прийомів та трансформацій, які

найточніше передаватимуть контекст, логічно відобразатимуть закладене значення й одночасно не будуть виходити за межі норм української мови.

- Доцільність застосування того чи іншого перекладацького прийому визначається контекстом.

- Найбільш поширеними прийомами відтворення економічних термінів мовою перекладу є транскодування, пошук словникових відповідників, калькування, додавання і описовий переклад.

- Прийоми вилучення та модуляції (сислового розвитку) не завжди є доцільними у перекладі, опущення та значний семантичний розвиток значення слова, що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу й порушення адекватності перекладу або втратити зміст суттєво важливих деталей.

3.3. Специфіка відтворення образної лексики мовою перекладу

Як вже зазначалося раніше, науково-популярні тексти призначені для широкого кола читачів, тому інформація, яку вони містять, представлена в більш простій і зрозумілій формі для того, щоб привернути і зацікавити якомога більше людей. Ці тексти допомагають читачам дізнатися про різноманітні наукові відкриття, дослідження, експерименти, і дають основне уявлення про наукову діяльність на зрозумілій для всієї аудиторії мові. Оскільки «Фрікономіка» написана в науково-популярному стилі, автори досить часто вживають образну лексику, а саме перифрази, метафори, епітети, фразеологізми, порівняння та риторичні запитання.

Розглянемо особливості передачі емоційно-оцінної інформації в тексті перекладу досліджуваної книги.

В тексті «Фрікономіки» є дуже багато епітетів, які емоційно характеризують описувані предмети та явища. Вони представлені у формі атрибутивних конструкцій. Наведемо кілька прикладів.

*This isn't a book about the cost of chewing gum versus campaign spending per se, or about **disingenuous real-estate agents**, or the impact of legalized abortion on crime [Levitt, Dubner 2006, с. 25]. – Перед вами — книжка не про вартість жувальної гумки в порівнянні з вартістю виборчої кампанії, чи про **хитрих і шахраюватих агентів** з нерухомості, чи про вплив легалізації абортів на рівень злочинності [Левітт, Дабнер 2018, с. 11].*

Прикметник «disingenuous» має безліч словникових відповідників «нещирий; хитрий; лицемірний; виверткий; непорядний; нечесний; хитромудрий; розважливий». Він виконує інтенсифікуючу функцію і тому перекладач використовує прийом додавання і пропонує два синоніми «хитрих і шахраюватих», підсилюючи образ нечесних агентів з нерухомості.

Розглянемо ще один приклад:

*We will ask a lot of questions, some **frivolous** and some about **life-and-death issues** [Levitt, Dubner 2006, с. 25]. – Ми поставимо багацько запитань: **декотрі – легковажні й пустотливі, а декотрі торкатимуться проблем життя і смерті** [Левітт, Дабнер 2018, с. 12].*

Знов бачимо аналогічну ситуацію – використання прийому додавання «**легковажні й пустотливі**». Гіперболічні епітети в тексті перекладу навмисне перебільшують ступінь несерйозності питань. Другий епітет в реченні – «проблеми життя і смерті» – відтворено адекватно із застосуванням прийому транспозиції.

Проаналізувавши наведені приклади, бачимо, що перекладач тяжіє до підсилення та прикрашення відповідника, зберігаючи при цьому образність.

Ще одним джерелом образної лексики є порівняння, які підкреслюють найвиразнішу ознаку предмету. При цьому зіставляються віддалені одне від одного предмети чи явища дійсності. Перекладач має не тільки зберегти значення та асоціацій, але й створити аналогічний емоційний ефект на рецепієнта перекладу. Наведемо приклад:

*Griffith presented the **Klan** as **crusaders** for white civilization itself, and as one of the noblest forces in American history [Levitt, Dubner 2006, с. 50]. – У*

своєму фільмі *Гріффіт* зобразив **Клан як захисників** усієї білої цивілізації й одну з найшляхетніших сил в американській історії [Левітт, Дабнер 2018, с. 37].

В тексті оригіналу представники Ку-клукс-клану порівнюються з хрестоносцями – це західноєвропейські воїни, учасники хрестових походів, які пізніше стали асоціюватися з визволителями [OEtD]. У перекладі цю лексему відтворено за допомогою генералізації як «захисник». Бачимо, що сутність образу несуттєво змінюється.

Розглянемо ще один приклад:

A wrestler near the top of this elite pyramid may earn millions and is treated like royalty [Levitt, Dubner 2006, с. 51]. – *Борець, який перебуває біля вершини цієї елітної піраміди, може заробляти мільйони, і до нього ставляться як до царственої особи* [Левітт, Дабнер 2018, с. 28–29].

При перекладі порівняння «like royalty» використано прийом реномінації (термін Р. Зорівчак), суть якої порягає в заміні реалії мови оригіналу реалією мови перекладу [Зорівчак 1989]. В українській історії завжди були царі, а в європейській – королі. Запропонований варіант перекладу «як до царственої особи» є доцільним, адже він повністю зберігає образність.

Одним з найпопулярніших прийомів сторення образності в науково-популярному тексті є метафора, оскільки вона сприяє формуванню наукового уявлення про реальну дійсність. Нові поняття в науці та техніці є результатом метафоричного переосмислення певних найбільш опанованих сторін пізнавальної діяльності людини. Як підкреслює Х. Ортега-и-Гассет, «термін набуває нового значення через, та за допомогою старого, що за ним зберігається... Здатність метафори висвітлювати нові сторони змісту понять, відкривати нові семантичні пласти, що були раніше не помічені, зосереджує увагу адресата на сутності нового наукового явища» [Ортега-и-Гассет 1990, с. 69]. Отже, метафора у економічному дискурсі полегшує сприйняття терміну, тому дозволяє порівняти його з іншими явищами.

Щодо стратегії перекладу метафоричних одиниць, найкращим, на нашу думку, є алгоритм дій, запропонований дослідницею Т. Казаковою:

1) повний переклад можливий лише, якщо в мові оригіналу та перекладу збігаються і правила сполучуваності, і вираження емоційнооцінної інформації, закладеної в метафорі;

2) використовується експлікація (прийом додавання), або імплікація (прийом опущення), якщо імпліцитна інформація у мові оригіналу відрізняється від підтексту у мові перекладу;

3) у випадку асоціативної невідповідності між елементами метафори застосовується контекстуальна заміна;

4) прийом реномінації вживається стосовно метафор фольклорного, біблійного, античного походження, коли в мовах оригіналу й перекладу склалися різні способи вираження метафоричної подібності [Казакова 2001, с. 245–246].

Розглянемо, як метафора дозволяє осмислити один об'єкт через інший і як вона відтворюється у тексті перекладу:

That's what «the economy» is, after all: a thicket of information about jobs and real estate and banking and investment [Levitt, Dubner 2006, с. 11]. – Такою і є «економіка»: це величезний масив інформації про робочі місця й нерухому маєтність, про банківську діяльність та інвестиції [Левітт, Дабнер 2018, с. 12].

В наведеному прикладі термін «економіка» порівнюється з «хашчою інформації» (*thicket* – гущавина, зарісник, заростень, хашча), створюючи образ густого лісу, через який потрібно пробратися, щоб отримати бажане знання. Нажаль, перекладач не зберігає метафору, відтворюючи її семантику описово – «масив інформації». Це призвело до втрати експресивності висловлювання.

Розглянемо інший приклад:

Considering this fact, it might be worthwhile to take a familiar question – why is there so much crime in modern society? – and stand it on its head: why isn't there a lot more crime? [Levitt, Dubner 2006, с. 11]. – Зважаючи на цей

факт, незайве було б поставити вже знайоме нам запитання: чому ж тоді в сучасному суспільстві такий високий рівень злочинності? – а потім **перевернути це питання з ніг на голову**: а чому рівень злочинності не зростає ще вище? [Левітт, Дабнер 2018, с. 16].

В наведеному прикладі метафоричний вираз «stand it on its head», що буквально означає «поставити на голову» замінено еквівалентним відповідником у мові перекладу «перевернути з ніг на голову». Образність повністю збережено.

Розглянемо ще одне речення.

... *its staunchest supporters were the plantation owners for whom Reconstruction posed an economic and political nightmare* [Levitt, Dubner 2006, с. 46]. – ...її найзатятішими прихильниками були власники плантацій, для яких **період Реконструкції став економічним і політичним кошмаром**. [Левітт, Дабнер 2018, с. 36].

В цьому реченні для відворення метафоричного виразу «Reconstruction posed an economic and political nightmare» використано прийом модуляції, де процес (породжує ... кошмар) замінюється наслідком (став ... кошмаром).

Наведемо ще один приклад.

It is true that sports and cheating go hand in hand [Levitt, Dubner 2006, с. 50]. – **Правдою є те, що спорт і шахрайство ідуть пліч-о-пліч** [Левітт, Дабнер 2018, с. 27].

Метафора в тексті оригіналу «sports and cheating go hand in hand» відтворенна зі збереженням образної метафори «спорт і шахрайство ідуть пліч-о-пліч», властивою мові перекладу.

В наступному прикладі разом з метафорою, використана алюзія, яка відсилає читачів до «Божественної комедії» Данте, а саме до кругів пекла.

An athlete who cheats to lose, meanwhile, is consigned to a deep circle of sporting hell [Levitt, Dubner 2006, с. 50]. – **Водночас атлет, який вдається до шахрайства заради власної поразки, приречений пройти надзвичайно болісне коло спортивного пекла** [Левітт, Дабнер 2018, с. 28].

Перекладач повністю збегав метафоричну алюзію і використовує прийом додавання «приречений пройти» і замість слова «deer» пропонує контекстуальний відповідник «надзвичайно болісне», адже останні кола пекла призначені для найжахливіших злочинців, які мають найбільше страдати.

Проведений аналіз показав, що перекладачеві не завжди вдається зберігти вихідний образ в тексті перекладу і він змушений його структурно перетворювати згідно з нормами мови перекладу.

Іншим часто вживаним тропом є персоніфікація, коли неживі предмети отримують людські якості, наприклад:

*Anyone living in the United States in the early 1990s and paying even a **whisper of attention** to the nightly news or a daily paper could be forgiven for having been scared out of his skin [Levitt, Dubner 2006, с. 16]. – Кожен, хто жив у Сполучених Штатах на початку 90-х і хоча б **краєм ока** дивився нічні новини, а вдень читав газети, постійно потерпав від паралізуючого страху, і причини для цього були більше ніж вагомими [Левітт, Дабнер 2018, с. 4].*

Персоніфікований вираз «whisper of attention» переведено «стертою» метафорою «краєм ока». Зазначемо, що англійське словосполучення не має прямого відповідника в українській мові, тому перекладач змушений повністю реструктурувати англійське речення.

В наступному реченні бачимо персоніфікацію, яка вже втратила свою образність і тому не була складною проблемою для перекладача:

*These theories **made their way**, seemingly without friction, from the experts' mouths to journalists' ears to the public's mind [Levitt, Dubner 2006, с. 18]. – Означені гіпотези безперешкодно **промандрували** з язиків експертів до вух журналістів, а звідти – у свідомість пересічних громадян [Левітт, Дабнер 2018, с. 18].*

В наступному реченні, перекладач повністю реконструює речення і втрачає при цьому персоніфікований вираз:

Once again, the data can tell the story [Levitt, Dubner 2006, с. 51]. – *І тут нам знову стає у пригоді масив накопиченої інформації* [Левітт, Дабнер 2018, с. 28].

Бачимо, що особливості відтворення образних лексем, що структуруються за допомогою персоніфікації, складають найбільшу проблему для перекладача, оскільки саме в цьому аспекті спостерігається значна асиметрія між двома мовами.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Кожна людина, кожний індивід для забезпечення своїх життєво необхідних потреб здійснює певний вид трудової діяльності. З розвитком науково-технічного прогресу важливу роль грає можливість безпечного виконання людьми своїх трудових обов'язків. У зв'язку з цим на всіх підприємствах створюються здорові й безпечні умови праці, встановлюються правові засади регулювання відносин у галузі охорони праці між роботодавцями і працівниками, а також створюються умови праці, що відповідають вимогам збереження життя і здоров'я працівників в процесі трудової діяльності.

Для виконання трудових обов'язків у сфері філології та перекладу з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Специфіка англomовного економічного дискурсу та особливості його відтворення при перекладі», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Основними потенційними небезпеками при проведенні робіт в кабінеті адміністративного корпусу є такі:

- враження електричним струмом, у наслідок несправності електорообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

- механічне травмування в наслідок нераціонального розташування робочих місць;

- нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим тенем, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.

- незадовільні ергономічні характеристики робочого місця внаслідок нераціонального планування робочого місця, що може призвести до механічних травм, уражень електричним струмом та порушень кістково-м'язового апарату.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

Приміщення офісу, відносяться до приміщень без підвищеної небезпеки ураження електричним струмом. У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ПУЕ-2017 («Правила улаштування електроустановок») [ПУЕ-2017] і ГОСТу 12.0.003-74* «Система стандартів безпеки труда. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация», в якому окреслюється система стандартів безпеки праці [ГОСТ 12.0.003-74]. Классификация, величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення – 4 Ом [НПАОП 40.1-1.32-01]. Приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне

устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 [ГОСТ 12.1.005-88]. Обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції. Периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ за способом захисту людини від ураження електричним струмом, належать до І класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» [НПАОП 40.1-1.01-97] та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» [НПАОП 40.1-1.21-98].

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

Для забезпечення ергономічності робочого місця відповідно до вимог НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» [НПАОП 0.00-1.28-10], де зазначена заборона захаращеності робочого місця, дотримання нормативів щодо площини робочого місця на одного працівника. Також вимоги до організації робочого місця зазначені в ГОСТ 12.2.032-78 «ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования» [ГОСТ 12.2.032-78]. Конструкція робочого місця, його розміри та взаємне

розташування його елементів повинні відповідати антропометричним, фізіологічним і психофізіологічним характеристикам людини, а також характеру роботи. Облаштоване згідно з вимогами стандартів робоче місце забезпечує зручне положення людини.

Організація робочих місць повинна забезпечувати стійке положення та вільність рухів працівника, безпеку виконання трудових операцій виключати або допускати лише в деяких випадках роботу в незручну позиціях, котрі зумовлюють підвищену втомлюваність.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» [ГОСТ 12.2.007.0-75], вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» [НПАОП 0.00-1.28-10] та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98], на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2018 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» [ДБН В.2.5-28-2018] передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної

освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 9 \times 6 \times 3,1$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_H = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{3,1}{(3,1 - 0,8) \cdot 1,4} = 1, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{6}{1} = 6, \text{ м.}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{9 \cdot 6}{(3,1 - 0,8) \cdot (9 + 6)} = 1,5.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного растровим світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 46 \%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_3 = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 9 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,46} = 54235, \text{ лм.}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{ce}^* = \frac{9 \cdot 6}{6^2} = 4,5, \text{ шт.}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_n^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_\Sigma}{N_l^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_Σ – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_l^* = 4,5 \cdot 4 = 18, \text{ шт};$$

$$\Phi_l^* = \frac{54235}{18} = 3013, \text{ лм}.$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l :

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{3013}{1200} = 2,5.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{св} = 4,5 \cdot 2,5 = 11, \text{ шт}.$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{св} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{св}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_n = 11 \cdot 4 = 44, \text{ шт.}$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_n \cdot N_n \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк;} \quad (4.11)$$

де: Φ_n – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_n – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{1200 \cdot 44 \cdot 0,46}{9 \cdot 6 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 292, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 292 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 11 растрових світильників типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [ДСанПіН 3.3.2.007-98] та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку» [ДСН 3.3.6.037-99]. Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;

- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках.

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» [ДСН 3.3.6.042-99] і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ» [ГОСТ 12.1.005-88]. Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%, швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: n+=1500-30000 (шт. на 1см³); n- = 3000-5000 (шт. на 1см³). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4. Заходи з пожежної безпеки

Протипожежна безпека на підприємстві в Україні - невід'ємна складова організації робочого простору і процесів згідно з нормами чинного законодавства. Зокрема, цю сферу регламентують Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України, зі змінами, які періодично вносяться відповідними наказами. Зафіксовані на законодавчому рівні вимоги пожежної безпеки зобов'язані виконувати - незалежно від приналежності і розміру статутного капіталу, обороту, кількості співробітників, форми власності, сфери роботи і інших аспектів.

Заходи по забезпеченню пожежної безпеки для приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-14 «Правил пожежної безпеки в Україні» [НАПБ А.01.001-14].

Комплекс протипожежних заходів для офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ розроблений згідно вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» [НАПБ А.01.001-14].

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» [ДСТУ EN 2:2014] у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухо-пожежною та пожежною небезпекою» [ДСТУ Б В.1.1-36:2016], воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-

7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості [ДБН В.1.1-7:2016].

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки виконані відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок» [НПАОП 40.1-1.32-01], та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежонебезпечної зони П-Па до якої належить приміщення.

З технічних та організаційних заходів запобігання пожеж в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачені наступні протипожежні заходи:

- згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту» [ДБН В.2.5-56:2014], в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-43». Яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика;

- оскільки офісне приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 54 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою. В кабінеті адміністративного корпусу передбачено один газовий (вуглекислотний) вогнегасник з величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг.

4.5. Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях

Інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист.

Інженерний захист територій включає:

- проведення районування територій за наявністю потенційно небезпечних об'єктів і небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також ризику виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з ними;
- віднесення міст до відповідних груп цивільного захисту та віднесення суб'єктів господарювання до відповідних категорій цивільного захисту;
- розроблення та включення вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту до відповідних видів містобудівної і проектної документації та реалізація їх під час будівництва і експлуатації;
- урахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів та негативних наслідків аварій під час розроблення генеральних планів населених пунктів і ведення містобудування;
- розміщення об'єктів підвищеної безпеки з урахуванням наслідків аварій, що можуть статися на таких об'єктах;
- розроблення і здійснення заходів щодо безаварійного функціонування об'єктів підвищеної безпеки;
- будівництво споруд, будівель, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;
- будівництво протизсувних, протиповіневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані;
- обстеження будівель, споруд, інженерних мереж і транспортних комунікацій, розроблення та здійснення заходів щодо їх безпечної експлуатації. Здійснення заходів інженерного захисту територій покладається на суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

За результатами визначення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій внаслідок небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також на об'єктах підвищеної небезпеки, ведеться Державний реєстр небезпечних територій.

Вимоги інженерно-технічних заходів цивільного захисту, дотримання яких обов'язкове під час розроблення містобудівної та проектної документації, визначаються відповідно до Закону України «Про будівельні норми». Радіаційний і хімічний захист населення і територій включає:

- виявлення та оцінку радіаційної і хімічної обстановки;
- організацію та здійснення дозиметричного і хімічного контролю;
- розроблення та впровадження типових режимів радіаційного захисту;
- використання засобів колективного захисту;
- використання засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами цивільного захисту, які беруть участь у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасінні пожеж в осередках ураження радіаційно і хімічно небезпечних об'єктів та населення, яке проживає у зонах небезпечного забруднення;
- проведення йодної профілактики рятувальників, які залучаються до ліквідації радіаційної аварії, персоналу радіаційно небезпечних об'єктів та населення, яке проживає в зонах можливого забруднення, радіоактивними ізотопами йоду з метою запобігання опроміненню щитоподібної залози;
- надання населенню можливості придбання в особисте користування засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного та хімічного контролю;
- проведення санітарної обробки населення та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту;
- розроблення загальних критеріїв, методів та методик спостережень щодо оцінки радіаційної і хімічної обстановки.

Радіаційний і хімічний захист населення і територій забезпечується:

- визначенням суб'єктів господарювання, на яких обладнуються місця для проведення санітарної обробки населення та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту;

- завчасним накопиченням і підтриманням у готовності:

а) засобів колективного та індивідуального захисту;

б) приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю;

в) засобів фармакологічного протирадіаційного захисту для йодної профілактики населення, рятувальників та персоналу радіаційно небезпечних об'єктів радіоактивними ізотопами йоду з метою запобігання опроміненню щитоподібної залози.

Здійснення заходів радіаційного і хімічного захисту та його забезпечення покладається на суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

В умовах поширення процесів світової глобалізації, коли економічна діяльність є інструментом осмислення специфіки нових понять, існує нагальна необхідність дослідження економічного дискурсу. Під економічним дискурсом у широкому сенсі розуміємо сукупність комунікативних подій, в яких реалізуються цінності й норми економічного життя людини, а у вузькому, економічні тексти у суспільному та культурно-історичному контекстах. Його формування, а саме специфіка стратегій, форми та стилю взаємодії, побудова текстів залежить від сфери економіки. В свою чергу, всередині економічного дискурсу виділяються такі: промислово-економічний, фінансово-економічний, торговельно-економічний, економіко-теоретичний, економіко-статистичний професійні дискурси.

Залежно від сфери діяльності учасників економічного дискурсу в межах кожного виділяють і відповідні жанри: жанр загальноекономічної спрямованості, жанр економічної документації, жанр економічної реклами, жанр ділової телефонії, жанр наукових економічних текстів. Саме до останнього жанру належить науково-популярний текст. Матеріалом дослідження було обрано роботу Стівена Левігта та Стівена Дабнера «Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі» (2006).

З точки зору структурності обраний науково-популярний текст членується на одиниці різних рівнів, а саме вступ, в якому анонсується тема дослідження, доводиться його актуальність; основна частина роботи, яка містить шість розділів; та епілог, що узагальнює результати дослідження.

Розглядаючи лексико-граматичні особливості обраного тексту, ми дійшли до таких висновків. Інформація подається вибірково, не в повному обсязі, інколи навіть без аргументації. Наводяться лише факти, положення, які непідготовлений реципієнт має вважати як істинними. Мова «Фрікономіки» є близькою до загальнолітературної, кількість спеціалізованої термінології значно менша, ніж у суто наукових текстах,

переважно використовуються загальні терміни на відміну від вузькоспеціальних. Текст є досить образним і емоційним, що досягається завдяки широкому використанню епітетів, метафор, образних перифраз тощо. Логічність та об'єктивність досягається через вживання фактів, статистичних даних та умозаключень. Автори «Фрікономіки», описуючи сутність складних абстрактних явищ, також часто звертаються до аналогій та порівнянь, які допомагають читачеві зрозуміти явище, сформувати цілісну картину уявлення про нього.

В тексті «Фрікономіки» превалюють прості терміни, дво- та трьохскладові термінологічні одиниці. Використовується багато тропів (епітет, порівняння, перифрази), які роблять текст образним та більш зрозумілим для широкої аудиторії. Щодо стилістичних особливостей англomовного економічного дискурсу, то ми виокремлюємо такі: широке використання розгалужених речень, багато атрибутивних словосполучень, запитань та синтаксичних конструкцій. Також в аналізованому тексті використовуються вставні слова і вставленеві конструкції, які вказують на ступінь вірогідності результатів та містять коментар авторів.

Аналізуючи текст перекладу «Фрікономіки», ми дійшли до висновку, що перекладач Володимир Горбатько зазвичай обирає той чи інший спосіб перекладу, виходячи з контексту, а іноді комбінуючи декілька прийомів, аби якомога точніше і вдаліше передати їхнє лексичне значення у мові перекладу, зберігши при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної термінологічної одиниці.

Найбільш розповсюдженими лексичними прийомами перекладу економічних англійських термінів є пошук словникових відповідників, транскодування, калькування, додавання і описовий переклад. Прийоми вилучення та модуляції (сміслового розвитку) в аналізованому перекладі вживаються рідко, оскільки вони можуть призвести до викривлення змісту оригіналу й порушення адекватності перекладу або до втрати змісту суттєво важливих деталей.

В тексті «Фрікономіки» є дуже багато тропів, які емоційно характеризують описувані предмети та явища. При перекладі епітетів В. Горбатько тяжіє до підсилення та прикрашування відповідника, зберігаючи при цьому образність. Відтворюючи порівняння, перекладач намагається зберегти значення та асоціації, а також створити при цьому аналогічний емоційний ефект на рецепієнта перекладу. При перекладі метафор та персоніфікацій перекладачеві не завжди вдається зберегти вихідний образ в тексті перекладу і він змушений його структурно перетворювати згідно з нормами мови перекладу.

Використання зазначених перекладацьких прийомів зумовлено головним чином розбіжностями в лексико-граматичних системах двох мов, відмінностями їхніх стилістичних норм, правил синтагматичної сполучуваності лексем.

SUMMARY

This Master's work is titled «The Specificity of the English-Language Economic Discourse and Peculiarities of Its Reproduction in Translation». In the early 90s of the twentieth century, in connection with the proclamation of Ukraine's independence, there is a sharp change in the economic model of state development. So, the need for economic literacy increases both for specialists in various spheres of society (economists, diplomats, lawyers, financiers, journalists, etc.) and for common citizens. At the same time, it becomes necessary to define the concept of «economic discourse», its genre ramifications and functional-stylistic, linguo-pragmatic and sociolinguistic characteristics in linguistics.

The object of the research is the English economic discourse of popular science style with a wide range of its functions and characteristics.

The objective of the research is to define the structural and linguistic characteristics of the economic discourse, as well as the specifics of its reproduction in the translation text.

The research methods are structural-typological, functional, comparative, contextual analysis, and discourse-analysis.

The first section of the master work defines the term «discourse» in general, and «economic discourse» in particular, as well as the genres and styles of the economic discourse. the methodology of the research is highlighted. The second section deals with analyzing the structural components of popular scientific texts with an emphasis on the stylistic characteristics of the work by S. Levitt and S. Dabner Freakonomics. The third section focuses on peculiarities of reproducing the English economic discourse in the translation text. The fourth section sets out the basic measures for occupational safety and health in emergencies. The conclusions summarize the results of the research.

Under economic discourse in a broad sense we understand a set of communicative events with all the values and norms of economic life, and in a

narrow sense, an array of economic texts in social and cultural and historical contexts.

Depending on the sphere of activity of the economic discourse participants, the respective genres are distinguished: the genre of general economics, the genre of economic documentation, the genre of economic advertising, the genre of business telephony, the genre of scientific economic texts. The popular science text belongs to the latter genre.

The Freakonomics language is close in style to general literature, the percentage of specialized terminology is much smaller than in purely scientific texts, mostly general terms are used in contrast to specialized ones. The text is quite figurative and emotional, which is achieved through the widespread use of epithets, metaphors, figurative paraphrases etc. Logic and objectivity are achieved through the use of facts, statistics and inferences. Authors of Freakonomics, describing the essence of complex abstract phenomena, often turn to analogies and similes that help the reader to understand the phenomenon, to form a holistic picture of it.

Analyzing the translated text of Freakonomics, we have concluded that the translator Volodymyr Horbatko usually chooses various translation methods considering the context, and sometimes combining several techniques to convey as accurately and successfully as possible their lexical meaning in the translation language.

ENGLISH ECONOMIC DISCOURSE, STRUCTURAL AND LANGUAGE CHARACTERISTICS, SCIENTIFIC AND POPULAR STYLE, TERM, LEXICAL ELEMENTS, SCIENTIFIC TRANSLATION, EQUIVALENTS

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акулова О. О. Типологические характеристики англоязычных учебных экономических текстов : автореф. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Санкт-Петербург, 2008. 22 с.
2. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. М. : Союз, 2004. 288 с.
3. Амеліна С. М., Монашненко А. М., Проценко Н. В. Лексико-граматичні проблеми перекладу науково-технічної літератури // Науковий вісник НУБПУ. Серія «Філологія». 2013. № 2. С. 130–134.
4. Андреев Г. И. Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности : учеб. пособие. М. : Финансы и статистика, 2004. 272 с.
5. Антонова М. Ю. Перелічення як засіб репрезентації концептуальної інформації в англomовному економічному дискурсі [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2012. 20 с.
6. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедии, 1990. С. 136–137.
7. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної девіатології. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
8. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К. : Довіра, 2007. 205 с.
9. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М. : Прогресс, 1974. 446 с.
10. Білодід І. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. К. : Наукова думка, 1973. 336 с.
11. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.

12. Боднар С. В. Мовні та соціокультурні особливості англомовного економічного дискурсу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2015. № 19. С. 24–28.
13. Буре Н. А., Быстрых М. В., Вишнякова С. А. Основы научной речи. СПб : ИЦ «Академия», 2003. 272 с.
14. Ващенко В. С. Стилистичний синтаксис // Сучасна українська літературна мова: Стилiстика / за ред. І. К. Білодiда. К. : Наук. думка, 1973. С. 339–464.
15. Геращенко О. І., Донцова О. М., Вельчева К. М. Практика перекладу наукової та технічної літератури // Англійська мова та література. 2015. № 31–32. С. 15–24.
16. Герус О. І. Застосування дискурс-аналітичного підходу у дослідженні комерційної реклами // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна : електронна версія журн. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2018. № 39. С. 101–109. URL : <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/9901> (дата звернення: 21.09.2020).
17. Головин В. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М. : Наука, 1987. 104 с.
18. Горелов В. Анализ дискурса в социальной теории: Мишель Фуко и Тьюен А. ван Дейк // Научные доклады : электронная версія журн. М. : Моск. обществ. науч. фонд, 2000. URL : http://ecsocman.hse.ru/data/746/693/1219/glava_6.pdf (дата звернення: 15.09.2020).
19. ГОСТ 12.0.003-74. Система стандартов безопасности труда. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация. [Введ. 1976-01-01]. М. : Госстандарт СССР, 1974. 4 с. (Межгосударственный стандарт).
20. ГОСТ 12.1.005-88. Система стандартов безопасности труда. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны. [На

заміну ГОСТ 12.1.005-76; чинний з 1989-01-01]. М. : МОЗ СРСР, 1988. 50 с. (Міждержавний стандарт).

21. ГОСТ 12.2.007.0-75. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности. [Чинний з 1978-01-01]. М. : МОЗ СРСР, 1975. 12 с. (Міждержавний стандарт).

22. ГОСТ 12.2.032-78. ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования. [Чинний з 1979-01-01]. М. : МОЗ СРСР, 1978. 11 с. (Міждержавний стандарт).

23. ДБН В.1.1-7:2016. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги. [На заміну ДБН В.1.1.7-2002 ; чинний від 2017-06-01]. К. : Мінрегіон України, 2017. 47 с. (Державні будівельні норми).

24. ДБН В.2.5-28-2018. Природне і штучне освітлення. [На заміну ДБН В.2.5-28-2006; чинний з 2019-03-01]. К. : Мінрегіон України, 2018. 133 с. (Державні будівельні норми України).

25. ДБН В.2.5-56:2014. Системи протипожежного захисту. [На заміну ДБН В.2.5-56:2010 ; СНиП 2.04.05-91 (розділи 5 та 22) ; чинний від 2015-07-01]. К. : Мінрегіон України, 2014. 191 с. (Державні будівельні норми).

26. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин. [Чинний від 1998-12-10]. К. : МОЗ України, 1998. URL : <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>. (Державні санітарні правила та норми).

27. ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. [Чинний від 1999-12-01]. К. : МОЗ України, 1999. 106 с. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99>. (Державні санітарні норми).

28. ДСН 3.3.6.037-99. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку. [Чинний від 1999-12-01]. К. : МОЗ України, 1999. 106 с. URL : <https://dnaop.com/html/31668/doc-%D0%94%D0%A1%D0%9D%0A%0A3.3.6.037-99>. (Державні санітарні норми).

29. ДСТУ Б В.1.1-36:2016. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. [На заміну НАПБ Б.03.002-2007; чинний від 2017-01-01]. К. : Мінрегіонбуд України, 2016. 66 с. (Державний Стандарт України).
30. ДСТУ EN 2:2014. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT). [На заміну ГОСТ 27331-87; чинний з 01.01.2016]. К. : Мінекономрозвитку України, 2014. 7 с. (Державний Стандарт України).
31. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. К. : KM Academia, 2000. 218 с.
32. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Л. : Зірка, 1989. 354 с.
33. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т.1 / редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
34. Йоргенсен М. В., Филлипс Л. Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод / пер. с англ. [2-е изд., испр.]. Х. : Гуманитарный центр, 2008. 352 с.
35. Казакова Т. А. Приемы перевода метафорических единиц // Практические основы перевода. Санкт-Петербург : Союз, 2001. С. 237–258.
36. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 574 с.
37. Карпчук Н. П. Адресованість в офіційному та неофіційному англійському дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз) : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 162 с.
38. Кияк Т. Науково-технічний переклад (теоретичні та прикладні аспекти) // Іноземна філологія. 1992. Вип. 104. С. 141–151.
39. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : Інкос, 2002. 317 с.
40. Ковальська Н. А. Релевантність економічного дискурсу // Матеріали II міжнародної науково-практичної заочної конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» : електрон. версія

зб. Острозька академія, 2013. URL : <http://naub.oa.edu.ua/2013/relevantnist-ekonomichnoho-dyskursu/> (дата звернення: 4.10.2020).

41. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие. М. : ЭТС, 2002. 424 с.

42. Конспект лекцій з дисципліни «Текст і текстова комунікація в аспекті перекладу» для магістрантів спеціальності 035 «Філологія», спеціалізації 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)» усіх форм навчання / укл. : М. О. Кузнецова. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 88 с.

43. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2002. 280 с.

44. Красина М. Н. Дискурс, дискурс-анализ и методы их применения в междисциплинарных проектах // Вестник Тверского государственного университета. Тверь, 2018. №2. С. 159–165.

45. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / М. : Гнозис, 2003. 375 с.

46. Кубрякова Е. С. О термине дискурс и стоящей за ним структуре знания // Язык. Личность. Текст. М. : Языки славянской культуры, 2005. С. 23–33.

47. Кубрякова Е. С., Александрова О. В. Драматургические произведения как особый объект дискурсивного анализа (к постановке проблемы) // Известия РАН. Серия литературы и языка. 2008. Т. 67. № 4. С. 3–10.

48. Кудрявцева Н. Лінгвістична відповідність і проблеми перекладу філософської термінології: лінгвокогнітивний підхід : монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 460 с.

49. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки К. : Критика, 2010. 657 с.

50. Лилова А. Введение в общую теорию перевода / под общ. ред. П. М. Топера. М. : Высш. школа, 1985. 256 с.

51. Лихачов Д. С. Концептосфера русского языка // Известия АН СССР. Сер. лит. ин. яз. М., 1993. Т. 52, № 1. С. 3–9.
52. Лихошерст Н. И. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Тимошенко З. В. Стилистический синтаксис // Стилистика английского языка : учебник /. К. : Вища шк., 1991. С. 137–163.
53. Лут Е. А. Жанровая типология англоязычного экономического дискурса. Нова філологія : збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. Вип. 49. С. 133–136.
54. Лут К. А. Засоби виразності в англomовному економічному дискурсі: когнітивний і прагматичний аспекти [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2014. 20 с.
55. Май Л. Російський економічний текст у функціонально-стилістичному та соціолінгвістичному аспектах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2008. 20 с.
56. Маленький Б. І. Аргументативні стратегії в німецькому економічному дискурсі (на матеріалі жанру ток-шоу) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2018. 19 с.
57. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
58. Махницкая Е. Ю. О современном экономическом дискурсе // Речевая деятельность. Текст : межвуз. сб. науч. тр. Таганрог, 2002. С. 158–161.
59. Миньяр-Белоручев Р. Теория и методы перевода. М. : Московский Лицей, 1996. 207 с.
60. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики : учеб. пособие по языкознанию. М. : Тезаурус, 1997. 158 с.

61. Михайлова Е. В. Интертекстуальность в научном дискурсе (на материале статей) : автореф. дис. на соискание степени канд. филол. наук: 10.02.19; Волгоградский гос. пед. ун-т. Волгоград, 1999. 20 с.
62. НАПБ А.01.001-14. Правила пожежної безпеки в Україні. [На заміну НАПБ А.01.001-04; чинний від 2014-12-30]. К. : МВС України, 2014. 91 с. (Нормативний акт пожежної безпеки).
63. Никульшина Н. Л. Письменный научный дискурс как объект моделирования в учебных целях // Вестник ТГУ. 2008. Вып. 3 (59). С. 245–250.
64. НПАОП 0.00-1.28-10. «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин». [На заміну НПАОП 0.00-1.33-94 (ДНАОП 0.00-1.31-99); чинний від 2010-04-19]. К.: Мінрегіонбуд України, 2010. 66 с. (Державний Стандарт України).
65. НПАОП 40.1-1.01-97. Правила безпечної експлуатації електроустановок. [На заміну НАОП 1.1.10-1.01-85; чинний з 1997-10-06]. К. : Держнагляд охорони праці, 1997. 97 с. (Нормативно-правовий акт охорони праці).
66. НПАОП 40.1-1.21-98. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. [На заміну ДНАОП 0.00.1.21-84; чинний з 1998-01-09]. К. : Мінпраці України, 1998. 89 с. (Нормативно-правовий акт охорони праці).
67. НПАОП 40.1-1.32-01. Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок. [На заміну глав 5.4, 5.5, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.6 Правил устрою електроустановок, затв. Міненерго СРСР 06.07.1984 р.; чинний від 2002-01-01]. К. : Мінпраці України, 2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0272203-01/card2#Card>.
68. Ортега-и-Гассет Х. Теория метафоры : [сб.] / [вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной]. М. : Прогресс, 1990. 77 с.

69. Павленко Н. О. Основні підходи та методи дослідження дискурсу // Вісник Житомирського держ. університету ім. І. Франка. 2005. № 22. С. 126–128.
70. Перегінчук У. Д. Жанрова класифікація економічного дискурсу // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. 2012. Вип. 23. С. 111–114.
71. Підгорна А. Б., Леус В. О. Специфіка економічного дискурсу // Тижень науки : електрон. версія зб. тез / редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 96–97. URL : https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2020/conf/4.1/TN_2020-GF.pdf (дата звернення: 29.08.2020).
72. Попова З. Д., Стернин И. А. Основные черты семантико-когнитивного похода к языку // Антология концептов / под. ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М. : Гнозис, 2007. С. 7–9.
73. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
74. ПУЕ-2017. Правила улаштування електроустановок. [На заміну ПУЕ-86; чинний з 2017-08-21]. К. : Міненерговугілля України, 2017. 617 с.
75. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2005. 30 с.
76. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. [3-е изд.]. М.: Просвещение, 1985. 399 с.
77. Савицька Л. В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою // Лінгвістичні дослідження. 2013. Вип. 35. С. 252–257.
78. Сдобников В. В., Петрова О. В. Теория перевода. М. : Высш. шк., 2007. 447 с.
79. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.

80. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля К., 2006. 716 с.
81. Семигіна Т. В. Використання дискурс-аналізу в дослідженнях із соціальної роботи // Наукові записки. Том 19. Спеціальний випуск : у двох частинах. Ч. 2 / Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2001. Том 19. С. 322–325.
82. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. К. : НАДУ, 2008. 184 с.
83. Тарасова Е. В. К проблеме определения экономического дискурса в лингвистике // Вісник ХНУ. Х. : Константа, 2004. Вип. 635. С. 183–187.
84. Томашевская К. В. Лексическое представление языковой личности в современном экономическом дискурсе. СПб. : Изд-во СПб гос. ун-та экономики и финансов, 1998. 134 с.
85. Черняховская Л. А. О способах перевода новых научно-технических терминов // Теорія і практика перекладу : респ. міжвід. наук. зб. К., 1979. Вип. 4. С. 9–17.
86. Четверікова О. Р. Комунікативні та лінгвокультурологічні передумови дослідження науково-популярного тексту // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2016. Вип. 35. С. 178–183.
87. Чужакин А. П. Мир перевода – 7. Общая теория устного перевода и переводческой скорописи : курс лекций. М. : Р. Валент, 2002. 160 с.
88. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / за заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.
89. Шереметьева А. А. Основные характеристики экономического дискурса (на материале немецкого языка) // Вестник Кузбасской государственной педагогической академии. 2011. № 7 (13). URL : <http://vestnik.kuzspa.ru/articles/61/> (дата звернення: 21.09.2020)

90. Шляхова В. Лінгвістичні особливості перекладу наукового тексту // Освіта й управління. 2012. № 2–3. С. 66–72.
91. Boettke P., Cowen T. Progress in Economic Discourse? // The Quarterly Journal of Economics. 2010. Vol. 122. № 1. P. 95–99.
92. Dijk T. A. van. Studies in the Pragmatics of Discourse. The Hague; New York : Mouton Publishers, 1981. xii, 331 p.
93. Economics as Discourse: An Analysis of the Language of Economists / ed. by Warren J. Samuels. Boston : Kluwer Academic Publishers, 1990. 258 p.
94. Harris Z. S. Discourse analysis // Language. 1952. Vol. 28. P. 1–30.
95. Keller R. Diskursforschung. Eine Einleitung für Sozialwissenschaftlerinnen // Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaft. 2004. 127 S.
96. Panayotou T. Instruments of Change – Motivating and Financing Sustainable Development. UNEP, Earthscan Publications, 1998. 228 p.
97. Ringel B. H. Economic Discourse: What You Need to Know and Why You Need to Care // The Quarterly Journal of Economics. 2011. Vol. 126. № 2. P. 143–152.
98. Royce T. The Analysis of Economics Discourse: A General Review // Australian Review of Applied Linguistics. 1995. Vol. 18 (2). P. 137–159 URL : <https://doi.org/10.1075/aral.18.2.07roy> (дата звернення: 15.08.2020).
99. Tapscott D. The Digital Economy: Promises and Perils in the Age of Networked Intelligence. [20th anniversary edition]. New York : McGraw-Hill, 2015. 448 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

100. СУО. Словники України online. Український лінгвістичний портал. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

101. AHDEL. The American Heritage Dictionary of the English Language. [5th edition]. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2011. URL : <http://ahdictionary.com>.
102. CED. The Collins English Dictionary. Harper Collins Publishers Ltd, 2007. URL : <http://www.collinslanguage.com>.
103. ESMG. The English Slang Money Glossary. URL : <http://www.businessballs.com/moneyslanghistory>.
104. OED. The Oxford English Dictionary. Oxford University Press, 2013. URL : <http://oxforddictionaries.com/words/the-oxford-english-dictionary>.
105. OEtD. The Online Etymology Dictionary. URL : <http://www.etymonline.com/index.php?term=money>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

106. Левітт С., Дабнер С. Фрікономіка. Зворотний бік усього на світі / пер. з англ. Володимир Горбатько. К. : Наш Формат, 2018. 248 с.
107. Levitt S. D., Dubner S. J. Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything. NY : HarperCollins. 2006. 496 p.

ДОДАТКИ
Додаток А
Тези за темою роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020.
Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

13–17 квітня 2020 року

Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM

м. Запоріжжя

<i>Приходько А. М., Семьонова Н. В.</i> Концептосистема ідіодискурсу Роберта Бернса	70
<i>Кузнєцова І. В., Матюхін А. Ю.</i> Діалогічний дискурс побутового знайомства.....	72
<i>Кузнєцова І. В., Анисимова В. О.</i> Способи перекладу прислів'їв з гендерним компонентом	74
<i>Лут К. А., Синишина П. О.</i> Імплицитні смисли та способи їхньої передачі в детективних оповіданнях Едгара По	76
<i>Тарасенко К. В., Вельможко К. Г.</i> Теоретичні аспекти вивчення перекладу афоризмі	79
<i>Тарасенко К. В., Хіль Д. С.</i> Поняття «перекладацька стратегія»: специфіка та труднощі концептуалізації.....	80
<i>Приходько А. М., Крашевська І. В.</i> Концептосистема англomовного гандбольного дискурсу	82
<i>Лазебна Н. В., Єлісєєва П. В.</i> Комунікативні стратегії англomовного дискурсу цифрового мистецтва	84
<i>Лут К. А., Подлесна А. В.</i> Труднощі перекладу ліпограматичних текстів	86
<i>Лут К. А., Лисенко А. І.</i> Синтаксичні особливості текстів радіообміну англійською мовою	88
<i>Хавкіна О. М., Голубова К. Ю.</i> Складові та функції мовної картини світу	90
<i>Хавкіна О. М., Корінь К. І.</i> Проблема перекладу реалій	92
<i>Підгорна А. Б., Діленко М. М.</i> Теоретичні засади вивчення ідіостилію письменників	94
<i>Підгорна А. Б., Леус В. О.</i> Специфіка економічного дискурсу..	96
<i>Підгорна А. Б., Довгоноженко А. В.</i> Особливості та роль мовної картини світу	97
<i>Підгорна А. Б., Доніна А. О.</i> До питання диференціації ключових понять лінгвостилістики.....	99
<i>Костенко Г. М., Мартинова М. Р.</i> Методологія дослідження художнього твору в сучасному літературознавстві	102

Досліджуючи ідіолект, варто згадати і про часові зміни. З часом мовлення індивідууму під впливом різних факторів змінюється і письменник не є винятком. Крім того, мовлення письменника може змінюватися від одного твору до іншого. Таким чином ідіолект можна досліджувати як в синхронії, так і в діахронії, вивчаючи зміни і варіації індивідуального мовленнєвого стилю у творах автора, написаних у різні періоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов [Текст] / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Балли, Ш. Французская стилистика [Текст] / Ш. Балли. – М. : Издательство иностранная литература, 1961. – 394 с.
3. Виноградов, В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика [Текст] / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1963. – 255 с.
4. Одинцов, В. В. Стилистика текста [Текст] / В. В. Одинцов. – М. : Наука, 1980. – 264 с.

УДК 811.111'81

Підгорна А. Б.¹, Леус В. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

Дискурс є складним комунікативним явищем, що містить екстралінгвістичні чинники (знання про світ, установки, мету мовця, і т. ін.). Тому логічно дійти до висновку про різноманіття типів дискурсу. Під типом розуміємо клас об'єднаних загальною комунікативною метою текстів, які застосовуються в типових ситуаціях спілкування, що мають однакову прагматичну установку та спільні лінгвостилістичні риси. Сфера економіки є однією з найважливіших факторів формування і розвитку суспільства. Тому економічний дискурс як різновид інституційного дискурсу, безперечно, заслуговує на увагу дослідників у галузі лінгвістики.

Для розуміння економічного дискурсу, спочатку розглянемо, як науковці трактують термін «економіка». Він походить від грецького слова «oikonomia», що перекладається як управління господарством. Це найважливіша сфера суспільного життя, в якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, формується і постійно розвивається система продуктивних сил і економічних відносин, якими

управляють різні типи економічних законів. На підставі словникових дефініцій, можемо трактувати економіку як управління народним господарством для виробництва товарів і послуг з метою їхнього продажу/обміну та отримання прибутку (грошей) в країні. Як галузь знань, економіка – це багатоаспектне явище, що охоплює основи економічної діяльності, внутрішню та зовнішню торгівлю, менеджмент, фінанси й статистику, бухгалтерський облік, маркетинг і рекламу, банківську справу, біржову справу, митне регулювання тощо. З огляду на таку важливість цієї галузі знань, реалії економічного світу мають відобразитися в економічному дискурсі. Економічний дискурс – це сукупність мовних актів, які використовують під час визначення та характеристики економічних процесів. Для економічного дискурсу характерне змішування концептів «бізнес», «гроші» і «ринок». Будь-яке суспільство або окрема соціальна група має свою ієрархію цінностей, серед яких вступають поняття «гроші», «багатство», «засоби придбання доходів», або більш абстрактні категорії: «капіталізм», «соціалізм», «індивідуалізм», «економічна свобода» тощо. Економічний дискурс містить в основі дві найголовніші ознаки: цілі та учасників. Перші полягають у встановленні взаємовигідних відносин та їх оптимізації у сфері економіки, а саме в системі «товар – гроші – товар». У свою чергу, учасниками такого дискурсу виступають фізичні та юридичні особи, які беруть участь в операції товарного обміну. З одного боку, це представники певного інституту, тобто фахівці зі сфери економіки, з іншого – соціум, люди, які звертаються до них.

Розуміння економічного дискурсу взагалі і сучасних економічних практик зокрема неможливе без урахування культурного контексту, у якому здійснюється розвиток цих економічних і соціальних процесів. Отже, під економічним дискурсом у широкому сенсі ми розуміємо сукупність комунікативних подій, відображених в колективній психології мовців, з усіма цінностями й нормами економічного життя людини, а у вузькому, масив економічних текстів у суспільному та культурно-історичному контекстах.

УДК 821.111

Підгорна А. Б.¹, Довгоноженко А. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Образ світу, втілений в мові, відповідає поняттю «мовна картина світу» (за термінологією американських когнітивістів – «концептуалізація